

nefret söylemi

TÜRKİYE YAZILI BASININDA ÇOCUKLARIN TEMSİLİ

HAZİRAN 2018

HRANT DİNK VAKFI
HRANT DINK FOUNDATION
ՀՐԱՆԴ ՏԻՆԿ ՎԱԿՖԻ

HRANT DİNK VAKFI
HRANT DINK FOUNDATION
ՀՐԱՆԴ ԾԻՆԷ ՀԻՄՆԱԿԿ

Hrant Dink Vakfı

Anarad Hığutyun Binası
Papa Roncalli Sk. No: 128 Harbiye
34373 Şişli İstanbul
tel: 0212 240 33 61 faks: 0212 240 33 94
e-posta: info@hrantdink.org
www.hrantdink.org

yazarlar

Ezgi Koman
Şeyma Özkan

düzeltili

Altuĝ Yılmaz

Aralık 2018, İstanbul

Bu rapor Hrant Dink Vakfı'nın Medyada Nefret Söylemini İzleme Çalışması kapsamında, Friedrich Naumann Vakfı, İstanbul Politikalar Merkezi ve İsveç Başkonsolosluğu tarafından desteklenmektedir. Raporda yer alan görüşler, destekçi grupların görüşlerini yansıtmamaktadır.

**TÜRKİYE YAZILI BASININDA
ÇOCUKLARIN TEMSİLİ**

HAZİRAN 2018

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
ÇOCUK HAKLARI VE MEDYA	4
YAZILI BASIN ANALİZİ	8
1. Çocuklarla ilgili hangi konularda haberler yapılıyor?	8
1.1. Şiddet içerikli haberlerde çocuklar	8
1.2. Tehlike altındaki çocuklar	15
1.3. Eğitim, kültür, sanat ve spor haberleri bağlamında çocuklar	22
2. Çocuklarla ilgili haberler nasıl sunuluyor?	24
2.1. Dramatik bir öge olarak çocukluk	24
2.2. Bir aşağılama unsuru olarak çocukluk	27
SONUÇ	31

GİRİŞ

'Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi' projesi kapsamında yaptığımız yazılı basın odaklı, sistematik nefret söylemi taramalarında, Türkiye yazılı basınında çocuklara ve çocuklarla ilgili meselelere çok az yer verildiğini gözlemlemiştik. Etnik, ulusal ve dinî kimliklere yönelik nefret söylemini tespit etmek amacıyla belirli anahtar kelimeler temelinde medya taraması yaptığımız için, incelediğimiz örneklemin çocuklarla ilgili içerikler hususunda temsiliyeti tartışılabilir olsa da, bizi bu gözlemin işaret ettiği gerçekliğe dair soru sormaktan alıkoymadı. Medyada, özellikle de yazılı basında çocuklar nerede? Üretilen haber ve köşe yazılarında çocukları ilgilendiren meseleler ne kadar yer bulabiliyor? Bu içeriklerin muhatabı çocuklar mı? Çocuk hakları ile medya arasındaki ilişkiye dair neler söylenebilir?

Bu rapor hazırlanırken, çocukların medyada nasıl yer bulduğuna dair bir örneklem elde etmek üzere 2018 yılının Haziran ayına odaklanıldı. Yazılı basında çocuklarla ilgili haberler açısından söz konusu dönemin gündemi yoğundu; 2 Haziran'da 2018 Liselere Geçiş Sınavı (LGS) yapılmış, 8 Haziran'da eğitim-öğretim yılı sona ermiş, 15 Haziran'da Ramazan Bayramı başlamış, 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmıştı. LGS öncesinde ve sonrasında gazetelere "telaşlı, heyecanlı ve kaygı içinde" yansıyan çocuklar, 8 Haziran'da "uzun eğitim-öğretim döneminden sonra yorgun ve yaz tatili için heyecanlı"ydı. Ramazan Bayramı'nda, eski bayramların anıldığı nostaljik anlatıların makûs süsleri, şeker-bayramlık-harçlık üçgeni içinde coşkun birer nesne olarak sunulan çocuklar, cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde "ülkenin geleceği" olarak oy vermenin ya da parti propagandalarının meşruiyetine dair dramatik argümanlara konu oldular.

Haziran ayında gazetelerde üretilen, çocuklara dair metinler, onlara atfedilen duyguların öne çıktığı bu gündem maddeleriyle sınırlı değildi. Yazılı basında çocuklar, her zaman olduğu gibi, sıklıkla şiddet içerikli haberlerde, resmî eğitim sistemine ilişkin metinlerde ya da son yıllarda yoğunlaşan göç hareketleri nedeniyle göçmen, mülteci ve sığınmacılara yönelik metinlerde yer buldular. Bununla birlikte, Haziran 2018, ne yazık ki, kayıp çocuk haberlerinin yazılı ve görsel basında genişçe yer bulmasıyla da dikkat çekiciydi. Türkiye'nin birçok şehrinde, Haziran ayı içinde kaybolan çocuklardan bazıları için günlerce süren arama çalışmaları, çocukların neden ve nasıl kaybolduklarına dair soru ve ihtimaller, ailelerin yaşadığı üzüntü ve kayıp çocukların hikâyeleri, Türkiye'nin gündeminde geniş yer buldu. Medyanın, bu olaylarda –yine, alışkın olduğumuz şekilde– trajik olanı malzemelediğini ve sansasyonel olanı öne çıkardığını gördük. Medyanın, haberin öznesi ya da nesnesi çocuklar olduğunda aldığı konuma ve yazılı basında çocukların temsiline dair sorularımız, bizi çocuklarla ilgili bir çalışma yapma fikrine götürdü.

Bu rapor, Haziran 2018'de yazılı basında çocuklar hakkında üretilmiş haberlerin ve köşe yazılarının içeriğine ve kurgusuna ilişkin bir incelemedir. Haber üretim süreçlerinde yaygın olan pratikler ve bu süreçlere hâkim olan kaygılar, çocukların yazılı basındaki yerinin kısıtlanmasına ve bu kısıtlı alanda da seslerinin kısık kalmasına neden oluyor. Bu aslında müstakil olarak medyanın neden olduğu bir açmaz değil. Çocuklarla, çocuklukla ilgili mevcut kalıp yargılar; çocukların 'yetişkin olmayan', 'eksik bireyler' olarak yalnızca yetişkin meselelerinin birer tamamlayıcı unsuru oldukları toplumsal algıların bir yansıması. "[K]endi görevini toplumda var olan çocukluk kavramını –kimi zaman tiraj, kimi zaman bilgisizlik, ama her zaman sorgulama kabiliyetinin yoksunluğu nedeniyle– yeniden üretmekle sınırlayan; kamusal yarar yerine çoğu zaman kişisel zarara yol açan bir medya ile karşı karşıyayız."¹

Haberlerin ve köşe yazılarının içerikleri, çocukların yer aldığı haberlerin kurgulandığı bağlam, gazete metinlerinin üretim biçimleri ve bu biçimler içinde benzeşen söylemlere bakmak, medyanın çocuk haklarıyla ilişkilmesini incelemek açısından da önem taşıyor. Sık sık 'dördüncü kuvvet' olarak tanımlanan medya, çocuk hakları söz konusu olduğunda bu haklara dair bilgi ve farkındalığın yükseltilmesi, hakların korunması ve bu haklara uygun toplumsal ve fiziki şartların sağlanması konularında sivil denetimin sağlanmasına öncülük edebilecek bir konumda bulunuyor. Nitekim, ulusal

¹ Kemal Özmen ve Erhan Üstündağ, "Çocukları Görünür Kılmak İçin", *Çocuk Odaklı Habercilik* (İstanbul: IPS İletişim Vakfı, 2012), s. 229.

ve uluslararası çerçevelerde belirlenen gazetecilik ilkelerinde, medyanın çocuk hakları hakkında bilginin yaygınlaştırılmasındaki sorumluluğu da vurgulanıyor.

Metodoloji

Yaygın gazetecilik pratikleri, haberin öznesi ya da nesnesi çocuklar olduğunda ayrımcı ya da çocuk hakları odağından uzak metinlere imza atıyor, çocukların 'eksik birey', 'eksik yurttaş' oldukları yönündeki hâkim kanıyı yeniden üretiyor. Çocuklar yazılı basında, adli vakalarla ilgili haberlerde ya da resmî eğitimden bahsedilirken yer bulabiliyor ve çoğu zaman bir 'yetişkin ahlaki meselesi' çerçevesinde ya da 'yetişkin siyasetinin dramatik aracı' olarak temsil ediliyor. Medyada, özellikle yazılı basında, üretim süreçlerine çocukların dahil olduğu metinlere rastlamak ise güç. Bu temel hipotezlerden hareketle, çocukların yazılı basında temsiline dair genel bir değerlendirme hazırlayabilmek için, bir yazılı basın taraması ve bu tarama verilerinin niteliksel olarak incelendiği bir söylem analizi çalışması yürütüldü.

Sistematik nefret söylemi taramasında olduğu gibi, bu rapor için de bir medya takip ajansının servisinden yararlanılarak, anahtar kelimeler esas alınarak bir yazılı basın taraması yapıldı. Bu taramada, 'çocuk' kelimesini –ve kelimenin eklerle ses değişimine uğramış hallerini– içeren tüm gazete metinleri listelendi. Araştırma kapsamında, 2018 yılı Haziran ayı boyunca sekiz gazetede (*Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Karar, Ortadoğu, Sabah, Sözcü, Yeni Şafak*) yer almış, 'çocuk' kelimesini içeren 2459 haber metni ve köşe yazısı incelendi.² Metinler, iki temel soruya, çocuklarla ilgili hangi konularda içerik üretildiği ve üretilen içeriğin nasıl aktarıldığına odaklanan bir incelemeye tabi tutuldu.

Yukarıda aktarılan amaç doğrultusunda ve belirlenen örneklem kapsamında, çocuklarla ilgili gazete metinlerinin incelendiği bir yazılı basın analizi yapıldı. Gazete metinleri, içerikleri ve benimsedikleri söylemin belirgin niteliğine göre kategorilendirildi. Bu kategoriler iki genel başlık altında toplandı: 'Çocuklar hakkında yazılı basında hangi konularda haberler üretiliyor?' ve 'Yazılı basında çocuklar hakkındaki haberler nasıl sunuluyor?'

Rapor, çocuk hakları alanında çalışan Ezgi Koman'ın, 'çocuk', 'çocukluk', 'çocuk hakları' kavramları ve çocuk-medya ilişkisi konusunda bir giriş sunan 'Çocuk Hakları ve Medya' başlıklı metniyle başlıyor. Tarama çalışması sonucunda elde edilen bulguların aktarıldığı yazılı basın analizi bölümünde, gazete metinlerinde sıklıkla rastlanan konulara dair örnek teşkil edebilecek metinlerin kurgularının ve söylem biçimlerinin ele alındığı analizler yer alıyor. Rapor, çocukların yazılı basında temsil edilme biçimlerine dair analizin özetlendiği ve çocuk haklarına saygılı bir medya için önerilerin sunulduğu sonuç bölümüyle noktalanıyor.

---

² Türkiye genelinde dağıtılan gazetelerin Haziran 2018 tirajları listesi esas alınarak hazırlanan seçkide, farklı medya gruplarına ait, farklı ideolojik konumlara yakın duran gazetelerin yer almasına özen gösterildi.

ÇOCUK HAKLARI VE MEDYA

EZGİ KOMAN

'Çocuklar' olarak anılan topluluk, belki de sınıf, homojen bir yapı teşkil etmez. Zengin çocuk, yoksul çocuk, kız çocuk, oğlan çocuk, hasta çocuk, işçi çocuk gibi çeşitli kategoriler içeren bu 'çocuk(lar) grubu/sınıfı'nın mensupları, söz konusu çeşitlilikten bağımsız olarak, sadece 'çocuk olma statüsü' sebebiyle yetişkinlerden farklı muamelelere maruz kalma konusunda ortaklaşırlar. Bob Franklin'in dediği gibi, çocuklar "çocuk olma statüleri" sebebiyle "politik, ekonomik, yasal, eğitsel ve günlük yaşamla ilgili pek çok kısıtlamaya maruz kalırlar", yetişkinler tarafından kurgulanan dünyada yaşanan tüm kötülüklerden, çoğunlukla, onlardan daha fazla etkilenirler.³

'Çocuk hakları' kavramı da bu 'çocuk olma statüsü'yle bağlantılı olarak belirlenmiş, ancak beraberinde "Çocuk kimdir, kime çocuk denir?", "Çocuk hakları yetişkin haklarından farklı mıdır?", "Bazı haklar (oy kullanmak gibi) çocuklardan esirgenmeli midir ve neden?", "Çocukların ekonomik olarak güçsüz olması bakım ihtiyaçlarından mı kaynaklanır?", "Yasal statülerindeki zayıflıklar sebebiyle mülk edinemedikleri için mi anne babaların mülkü olarak görülürler?" gibi pek çok felsefi, ahlaki ve yasal soruları da getirmiştir. Zaten kavramın ortaya çıkması ve bu yolla, 'çocuk' denen gruba/sınıfa bir 'değer' atfedilmesi için uzunca bir zaman geçmesi gerekmiştir.⁴

Toplumsal bir kurgu olan 'çocuğun' haklarıyla ilgili ilk toplumsal politika belgesinin 1779 yılında İsviçre'nin Zürih Kantonu'nda yayımlanan bir emirname olduğu kabul edilmekte,⁵ 1924 yılında yayımlanan Cenevre Bildirgesi, 20 Kasım 1959'da BM Genel Kurulu'nda onaylanan Çocuk Hakları Bildirgesi ve 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk haklarına dair en önemli belgeler olma özelliğini korumaktadır.

Çocuk hakları elbette insan haklarıdır, ancak sadece çocukların sahip olduğu, sadece çocuk olma statüsüyle ilgili olarak tanımlanmış haklardır. İnsan hakları sözleşmelerinden ayrı bir şekilde tanımlanmasının sebebi, çocukların insan gelişiminin özel bir evresinde bulunuyor olmaları; yetişkinlerin kurguladığı bu dünyada görüşlerinin nadiren dikkate alınması; oy haklarının bulunmaması; devletlerin insan hakları konusundaki tutumunu belirleyen siyasal süreçlerde anlamlı bir rol oynayamamaları; kendi haklarını korumak için adli sistemden yararlanma konusunda önemli sorunlarla karşılaşmaları; haklarının ihlal edilmesi durumunda hukuki yollara başvuramamaları; haklarını koruyan örgütlere erişimlerinin genel olarak sınırlı olmasıdır.

1989'da oluşturulan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BM ÇHS) çocukların haklarını en kapsamlı şekilde ele alan insan hakları belgesidir. Çocukların en iyi biçimde yaşamalarını ve kendilerini tam anlamıyla gerçekleştirebilmelerini sağlamayı; onların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgür, saygın, onurlu ve sağlıklı olarak gelişebilmesini amaçlayan sözleşme, bugüne değin dünyada en fazla sayıda devlet tarafından imzalanan insan hakları belgesi olma özelliğini de taşıyor.

Peki, bu kadar çok devlet bu sözleşmeyi imzalayarak çocuklara ilişkin hak yükümlülüklerini kabul ettiyse, çocuklar neden hâlâ yoksullukla, ayrımcılıkla, eşitsizlikle, şiddetle karşı karşıya kalıyor?

BM ÇHS, imzacı ülkelere çocuklar için daha iyi bir dünya kurma yükümlülüğü getiriyor, ancak ne yazık ki, herhangi bir yaptırım uygulayamıyor. Bu nedenle, devletler küresel güç merkezlerini sağlamlaştırırken, çocukların gereksinimlerini ve onların kendilerini gerçekleştirme potansiyellerini öncelikli sorumluluk olarak görmüyor.

³ Bob Franklin, *Çocuk Hakları*, çev. Alev Türker (İstanbul: Ayrıntı, 1993).

⁴ Ezgi Koman, "Çocuklar ve Hakları", *Ayrıntı Dergi* 5 (Temmuz-Ağustos 2014).

⁵ Aydın Atılğan ve Eylem Ümit Atılğan, "Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye'deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi" (Ankara: İHOP, 2009), s. 6.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ruhuna aykırı bir çocuk algısı

BM ÇHS, çocuğu hak sahibi bir birey, çocukluğu ise bir varoluş tarzı olarak tanımlar. İşte bu nedenle, korunma haklarının yanı sıra, insanın kendini gerçekleştirmesini sağlayacak ifade, düşünce, örgütlenme, katılım hakkından çocuklar için de söz eder. Ancak genel olarak devletler, çocukları sadece korunması gereken birer varlık olarak görmekten öteye geçmezler. Devletler için çocuklar, henüz büyümemiş, eksik, korunmaya muhtaç, şimdiki zamanda değil gelecekte değerli olacak varlıklardır. Devletlerin bu algısı, toplumun çocuk algısının bir yansımasıdır ve aynı zamanda onun yeniden üretilmesine yol açar. Bu algı önemlidir, çünkü çocuklar üzerinde hegemonya kurulmasını kolaylaştırır.

Medya toplumsal algı inşasında en etkili mekanizmalardan biridir, çünkü kişiler, kurumlar, olaylar veya olgulara dair temsiller üretir.⁶ Bu temsiller gerçekliği dışlamasa bile her zaman 'nötr' bir şekilde anlatmaz; hatta zaman zaman öyle görmezden gelir ki, topluma yepyeni bir gerçeklik sunar ve o konuda en önemli yönlendirici olur.

Medya temsili, temsil edilen öznenin toplumda nasıl algılandığını, nasıl bir konuma sahip olduğunu yansıttığı gibi, söz konusu algıyı ve konumu pekiştirir veya yepyeni bir algı ve konumun oluşmasını sağlar.⁷ Toplumdaki bu algı ve sahip olunan konum da o öznenin veya özne grubunun tüm hayatını etkiler. Hak sahiplerinin medyada nasıl temsil edildiği, insan hakları hareketi açısından bu yüzden önem taşır.

Çocukların medyada nasıl ve ne kadar temsil edildiği de aynı sebeple önemlidir. Çocukların medyada temsili, içinde bulunulan toplumun çocuklara ve çocukluk kavramına nasıl baktığını gösterirken, çocukluk algısının, çocuğa yönelik tutumların oluşmasında da yönlendirici olur. Hatta çeşitli çalışmalar, bu temsilin sadece yetişkinlerin değil, çocukların da çocukluk algılarını şekillendirdiğinden söz eder. Yani çocukların medyada temsil edilme biçimleri, çocukların kendilerini algılama şeklini de yönlendirebilir.

Medyada çocuklar

Dünya nüfusunun %30,3'ünü çocuklar oluşturuyor. Böylesi büyük bir nüfusa sahip bir grubun, medyada benzer bir oranda yer alması beklenir, ancak ne yazık ki bu oran sadece %5. Yani çocuklar dünya genelinde medyada neredeyse hiç yer almıyor. Benzer bir oran Türkiye için de geçerli. Türkiye'de çocuk nüfusu %28,7 iken, çocukların medyada temsil edilme oranı %4'te kalıyor. Yani çocuklar Türkiye'de medyada görünmez durumda.

Çocuklar medyada yer bulduğunda ise, devletin ve toplumun BM ÇHS'ye aykırı olan 'sorunlu' çocuk algısıyla benzerlikler gösteren bir şekilde temsil ediliyorlar. Yani çocuklar medyada ancak nesneleştirilerek, 'mağdur' veya 'yetişkinlerin şirin uzantıları' olarak yer buluyor.

Çocuklar devlet ve toplum tarafından, güçsüz, masum, kolay incinebilir, acınası varlıklar olarak algılandığından, bir haberin daha fazla dikkat çekmesi, daha fazla duygusal tepki yaratması için sıklıkla haberin öznesi değil nesnesi olarak medyada yer buluyor. Çocukların haberi yapılan olayla gerçek ilişkisi, olayın onlarda yaratacağı etkiler, düşünceleri, hissedecekleri önemsizleşiyor, birer özne oldukları görmezden geliniyor.

Çocuklar sadece kurban ya da mağdur olarak medyada yer bulurken, kendi ya da ebeveynlerinin sınıf, etnisite, din, cinsiyet kimliği gibi özelliklerinden dolayı ayrımcılığa, ırkçılığa, nefret söylemine maruz kalıyor. Özellikle görsel medyada çocukların ciddi bir şekilde ifade ettikleri görüşler yetişkinleri güldürmek için kullanılırken, duygu sömürsü amacıyla çocukların en 'acıkl' görüntülerine rahatlıkla

⁶ Mehmet Akif Barış, "Medyada Çocuk ve Çocukluk (Medyada Çocukların Temsili)", <https://slideplayer.biz.tr/slide/8836660/>

⁷ a.g.y.

yer verilebiliyor. Ayrıca, esas olarak yetişkinlere hitap eden medya ürünlerinde çocuklara tepeden bakılıyor, pasif bireylermiş gibi davranılıyor, onların sözleri kesiliyor.

İngiltere’de 1998 yılında *Children’s Express* adlı gazete tarafından yapılan bir araştırmada, ulusal gazeteler bir hafta boyunca izlenmiş ve çocukların medyada yer alma şekliyle ilgili yedi kalıp yargı belirlenmiş:⁸

1. ‘Mağdur çocuklar’: %31,5
2. ‘Şirin çocuklar’ (nedensiz görüntüler): %26,7
3. ‘Minik şeytanlar’ (şeytanlaştırılan çocuklar): %10,8
4. ‘Bu çocuklar bir harika’ (olağanüstü çocuklar): %9,7
5. ‘Aksesuar olarak çocuklar’ (yani, anne-babaların malı): %8,4
6. ‘Günümüz çocukları!’ (yetişkinlerin geçmişle ilgili nostalji duyguları): %7,5
7. ‘Minik melekler’ (asla yanlış yapmazlar): %5,4

Bu kalıp yargılar, Türkiye’nin BM ÇHS’ye taraf olduğu 1990 yılından beri kullanım sıklığı azalmış olsa da, Türkiye’de çocuğun medyada yer alma biçimleriyle benzerlik gösteriyor. BM ÇHS’ye taraf olan ülkelerde sözleşmenin uygulamasını izleyen BM Çocuk Hakları Komitesi, medya-çocuk ilişkisi konusunda üzerinde düşünülmesi gereken üç temel alan belirlemiştir: Medyada haber yapma aracılığıyla çocuğun imajını iyileştirme, çocukların aktif bir şekilde medyaya katılımlarını teşvik etme ve çocukların medyanın zararlı etkilerinden korunması.⁹

Ancak Türkiye’de medyanın çocuklar açısından bu üç işlevi de yeterince yerine getirdiği söylenemez. Hatta medya, zaman zaman bizzat tüm bunları ihlal eden bir fail olarak tanımlanabilir.

Medyanın çocuğu temsil etme biçimi ya da çocuğa yer vermeyerek görmezden gelişi, çocuklar adına alınan kararları ve toplumun geri kalanının onları görme biçimini de şekillendirebiliyor. İşte bu sebeple, çocuk hakları odaklı habercilik bir lütuf değil, bir sorumluluk olarak karşımızda duruyor.

Oysa çocuk hakları herkesin işi

1996 yılında BM Çocuk Hakları Komitesi ‘Medya ve Çocuk’ başlıklı bir toplantı yapıldı. Dönemin BM Çocuk Hakları Komite Başkanı Thomas Hammerberg, tartışmalar sonucunda yayımlanan raporda, BM ÇHS’nin devletlere yönelik olduğunu, medyanın bağımsızlığına müdahale etmediğini söyler, ancak medya kuruluşlarının çocuğun insan haklarını korumada iki temel görevi olduğunu belirtir: Çocukların ifade ve medyaya erişim özgürlüğünü sağlamak ve insan hakları alanında eğitici bir rol oynamak.¹⁰

1999 yılının Kasım ayında Norveç’in başkenti Oslo’da medya çalışmalarına katılan gençler, medya mensupları ve çocuk hakları uzmanları bir araya gelerek, ‘Oslo Çağrısı’ başlıklı bir metin hazırladı.¹¹ Bir eylem çağrısı niteliği taşıyan metin, hükümetlere, çocuklarla etkileşimde olan kişilere ve kurumlara, öğretmenlere, ebeveynlere, araştırmacılara, medya çalışanlarına, ‘çocuk hakları ve medya’ konusunda neler yapmaları gerektiği hakkında fikir veriyor, medya profesyonellerinin etik kodlar dahilinde,

⁸ Child Rights International Network, “Children, Discrimination and the Media”, <https://www.crin.org/en/docs/Mediafinal.pdf>

⁹ UNICEF, “Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif” (Dublin: UNICEF, 2007), s. 35.

¹⁰ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, “The Child and the Media”, <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/crc/documents/recommendations/media.pdf>

¹¹ UNICEF, *a.g.y.*

çocukları dramatize etmeden, onları çeşitli klişeler altında habere yansıtmadan, çocukları küçük düşüren haber dilinden uzak durarak çocuğun medyada nasıl temsil edildiğine önem verilmesi gerektiğine vurgu yapıyordu.¹²

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 10. Yıldönümünde, kitle iletişim araçlarının çocukların yaşamlarında olumlu bir etki yaratmasının yeni yollarını araştırmak için bir araya gelen medya sahipleri ve çalışanları, öğretmenler, politikacılar ve çocuklar tarafından açıklanan Oslo Çağrısı, medya sahiplerine ve genel olarak özel sektöre şu mesajları ilettiler:

- Yeni medya ürünleri ve teknolojilerin geliştirilmesinde, erişim, katılım, medya eğitimi ve zararlı içeriklerden koruma konusunda çocuk hakları dikkate alınmalıdır.
- Ticari ve finansal başarıların elde edilmesi sürecinde çocukların yararı öncelikli görülmelidir.¹³

Oslo Çağrısı'na göre çocuklar ancak bu şekilde, tüm insanların korunduğu, saygı gördüğü ve özgür olduğu, evrensel bir toplumda yetişkin bireyler olabilirler. Çocuğun medyada temsiline dair raporlarda ve araştırmalar, 20 yıl önce yapılan bu çağrının geçerliliğini halen koruduğunu açık şekilde ortaya koyuyor. Diğer yandan, çocuk haklarına saygılı medyanın mümkün olduğuna işaret eden örnekler hepimizi güçlendirebilir, cesaretlendirebilir.

---

¹² a.g.y.

¹³ a.g.y.

YAZILI BASIN ANALİZİ

1. Çocuklarla ilgili hangi konularda haberler yapılıyor?

Medyanın sunduğu temsiller çocukların kim olduklarına ve nasıl davrandıklarına ilişkin toplumsal algıları hem yansıtır, hem de etkiler. Yani bu temsiller aracılığıyla bir yandan çocuklara dair bir algı yaratılır, diğer yandan da mevcut algı yeniden üretilir.¹⁴ Bu rapor için oluşturulan örneklemede, çocuklarla ilgili haber ve köşe yazılarında sıklıkla değinilen konularda belirli örüntülerin hâkim olduğu görülüyor. Bu örüntüler, 'Şiddet içerikli haberlerde çocuklar', 'Tehlike altındaki çocuklar', 'Eğitim, kültür, sanat ve spor haberleri bağlamında çocuklar' başlıkları altında incelendi.

1.1. Şiddet içerikli haberlerde çocuklar

Türkiye nüfusunun %28,3'ünü oluşturan çocukların¹⁵ medyadaki temsili, bu oranın çok daha gerisine düşüyor. Çocukların yazılı basında güçlkle bulabildikleri yer ise büyük çoğunlukla şiddet içerikli haberler oluyor. Çocuklar medyada, faili ya da mağduru oldukları şiddet öyküleriyle yer alırken, haber konusu edilen olayların trajik yönleri ön plana çıkarılıyor ve çocuklar haberlerdeki dokunaklı anlatıyı destekleyen birer dekor olarak sunuluyor.

Şiddet içerikli haberlerde, aktarılan olayla bağlantısı olan çocukların kişisel bilgilerine yer verilmesi ve 'fail' ya da 'kurban' olarak ön plana çıkarılması, söz konusu çocuklar için travmatik etkiler yaratabiliyor. Bu yüzden, ulusal ve uluslararası yayın ve gazetecilik ilkelerinde, çocukların öznesi ya da nesnesi oldukları olaylara dair haberlerde, çocuk olayın mağduru, faili ya da şahidi olduğunda, görüntüsünün ve kişisel bilgilerinin paylaşılması konusunda çekinceler ifade ediliyor. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin gazeteciler için belirlediği etik ilkelere göre, "Çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda, sanık, tanık ya da mağdur (maktul) olsun, 18 yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayımlanmamalıdır."¹⁶ Çocuğun kişisel bilgilerinin ya da görüntüsünün haberlerde kullanılması onun marjinalleştirilmesi ve – yaşanan şiddet olayıyla ilişkili olarak– yaş grubu, cinsiyeti, etnik, dinî ya da ulusal kimliği doğrultusunda kalıp yargılar oluşturulması sonucunu doğurabilir. Bu noktada çocukların, medya aracılığıyla yayılan enformasyonun (haber) barındırdığı, çocuklara ilişkin damgalayıcı, onurlarını zedeleyici, kişisel ve aile mahremiyetine tecavüz niteliği taşıyan imge ve ifadelerden yasal olarak korunma hakları olduğunu hatırlamak gerekiyor.¹⁷

---

¹⁴ Gülgün Erdoğan Tosun, "Çocuklar ve Çocuk Haklarının Medyada Temsili", *Çocuk Odaklı Habercilik* içinde, ed. Sevdâ Alankuş (İstanbul: IPS İletişim Vakfı, 2012) s. 180-181.

¹⁵ TÜİK, "İstatistiklerle Çocuk, 2017", 18 Nisan 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596>

¹⁶ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, "Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi", 18 Kasım 1998, <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>

¹⁷ Tosun, *a.g.y.*, s. 189.

KORKUNÇ GERÇEK

"Üzerine dolap düştü" denilen çocuğun başından vurulduğu ortaya çıktı

ADANA'da ailesinin "Üzerine dolap düştü" diye getirdiği hastanede yaşamını yitiren Mehmet Eymen A.'yı (6), ağabeyi H.E.A.'nın (10), polis babasının tabancasıyla kazara vurduğu ortaya çıktı.

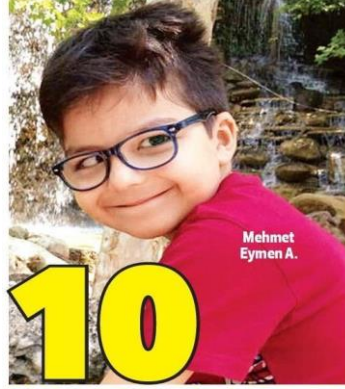
Olay, merkez Çukurova ilçesi Huzurevleri Mahallesi'nde meydana geldi. İddiaya göre, kardeşiyle birlikte çocuk odasında oturan H.E.A. polis memuru babasının tabancasını alıp oynamaya başladı. Bu sırada aniden ateş alan silahtan çıkan kurşun, kardeşi Mehmet Eymen'in başına isabet etti. Yemek yiyen aile,

silah sesini duyup, içeri koştu. Çocuklarını kanlar içinde gören aile, Eymen'i yakındaki özel bir hastaneye kaldırdı. Polis memuru baba, çocuğunun üzerine dolap düştüğünü, annesi ise yüksek bir yerden düştüğünü iddia etti. Ailenin çelişkili ifadeler vermesi üzerine hastaneye çağrılan polis, Mehmet Eymen'in başından silahla vurulduğunu tespit etti. Aile, ifadesi alınmak üzere polis merkezine götürüldü. Küçük Mehmet Eymen'in cenazesi, Adana Adli Tıp Kurumu'nda yapılan otopsinin ardından aile mezarlığına defnedildi.

Ortadoğu, 16 Haziran 2018

Yazılı basında çocuklar 'kurbanı' oldukları şiddetle ilişkili haberlerde genellikle 'pasif', 'kırılgan' birer özne olarak, 'faili' oldukları şiddet olaylarında ise durumun 'sıradışılığı' dolayısıyla 'aktif' özneler olarak, abartılı bir temsille yer alıyorlar. *Ortadoğu* gazetesinin, "'Üzerine dolap düştü' denilen çocuğun başından vurulduğu ortaya çıktı" başlıklı haberinde, Adana'da hayatını kaybeden bir çocuğun ölümü konu ediliyor. Haber, "KORKUNÇ GERÇEK" ifadesiyle, söz konusu olayda bir sansasyon unsuru bulunduğu yargısıyla sunuluyor. Haber metni okunduğunda, bu unsurun, anlatılan şiddet hikâyesindeki fail ve maktulün çocuk olmalarıyla ilişkili olduğu öğreniliyor. Haberde, çocukların kimliklerinin, özellikle yakın çevreleri tarafından kolaylıkla anlaşılabilirliği şeklinde, isimleri ve yaşlarıyla ilgili ayrıntılara yer veriliyor. Fiilî ehliyeti olmayan bir çocuğun, bu haberde olduğu gibi 'fail' olarak damgalanması ve olay mekânıyla ilgili –mahalle adı da dahil olmak üzere– ayrıntıların belirtilmesi, çocuğun yaşamı boyunca toplumdan dışlanmasına neden olabilecek bir hak ve etik ihlali olarak değerlendirilebilir.

DOLAP DÜŞMEMİŞ

Mehmet
Eymen A.

10 YAŞINDAKİ ABİSİ VURMUŞ

ADANA'da ailesinin "Üzerine dolap düştü" diye getirdiği hastanede yaşamını yitiren Mehmet Eymen A.'yı (6), ağabeyi H.E.A.'nın (10), polis babasının tabancasıyla kazara vurduğu ortaya çıktı. Çukurova ilçesi Huzurevleri Mahallesi'ndeki evde, H.E.A. polis memuru babasının tabancasını alıp oynamaya başladı. Bu sırada aniden ateş alan silahtan çıkan kurşun, kardeşi Mehmet Eymen'in başına isabet etti. Yemek yiyen aile, silah sesini duyup içeri koştu. Çocuklarını kanlar içinde gören aile, Eymen'i yakındaki özel bir hastaneye kaldırdı. Polis memuru baba, çocuğunun üzerine dolap düştüğünü, annesi ise yüksek bir yerden düştüğünü iddia etti. Çelişkili ifadeler üzerine hastaneye çağrılan polis, Mehmet Eymen'in başından silahla vurulduğunu saptadı. Aile, ifadesi alınmak üzere polis merkezine götürüldü. Küçük Mehmet Eymen'in cenazesi, Adana Adli Tıp Kurumu'nda yapılan otopsinin ardından aile mezarlığına defnedildi. ■ Çağlar ÖZTÜRK/DHA

Hürriyet, 18 Haziran 2018

Aynı olay, *Hürriyet* gazetesinde 'DOLAP DÜŞMEMİŞ 10 YAŞINDAKİ ABİSİ VURMUŞ' başlığıyla yer buluyor. Büyük puntolar ve farklı renklerle çocuğun yaşını, maktulle olan ilişkisini başlığına taşıyan haberde, erişkin olmayan failin iradesine yapılan vurguyla, şiddetin kaynağı olarak çocuğa işaret ediliyor. Her iki haberde de, çocuğun failliğine odaklanılırken, ebeveynlerin ihmali sorunsallaştırılmıyor; örneğin, çocukların silaha nasıl ulaştıklarına dair herhangi bir bulguya yer verilmiyor.

Canavar anne 31 kez BIÇAK saplamış

racı, daha sonra bıçakla boğazını ve bileklerini keserek intihara kalkıştı. Olay, bir gün sonra Bilge Lord Kunduracı'nın, eşinin bir arkadaşına attığı WhatsApp'tan gönderdiği mesajla ortaya çıktı. 'Çocuğumu öldürdüm, ben de ölmek üzereyim' mesajını alan bu kişi, polise haber verdi.

DEDENİN KALBİ DAYANAMADI

Bilge Lord'un babası Tahir Lord (64) da kızının yaşadığı eve geldi. İçeri giren dede, torunun kanlar içindeki cansız bedenini buldu, kızını da yaralı halde gördü. Gördüğü manzara karşısında büyük üzüntü yaşayan ve kendisini dışarı atmak isteyen Tahir Lord, apartmandan çıkarken kalp krizi geçirip öldü. Hastaneye kaldırılan Bilge Lord Kunduracı ise ilk müdahalesinin ardından gozaltına alındı. İfadesinde, cinayeti bir gün önce işlediği ortaya çıkan Bilge Lord Kunduracı'nın eşi Ercan Kunduracı tarafından terk edildiği ve boşanma aşamasında olduğu belirtildi.

BIÇAĞI TUTMAYA ÇALIŞMIŞ

Adli Tıp'ta yapılan otopside, küçük Ercan'ın vücudunda 31 bıçak yarası belirlendi. Polis yetkilileri, annesine direnen Ercan'ın bıçağı tutmaya çalıştığını, bu sırada ellerinin içinde ve parmaklarında kesikler oluştuğunu söyledi. Ercan'ın ayrıca annesine 2 gün boyunca kendisini öldürmemesi için yalvardığı belirtildi. Polis yetkilileri, tutuklanan Bilge Lord Kunduracı'nın geçmişinin araştırıldığını, akli dengesinin yerinde olup olmadığının belirlenmesi amacıyla da Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde muayeneden geçirildiğini kaydetti. ■ Sefa KARAHASAN, DHA-LEFKOŞA

Hürriyet, 3 Haziran 2018

Hürriyet gazetesinin 'Canavar anne 31 kez BIÇAK saplamış' başlıklı haberinde, bir çocuğun annesi tarafından öldürülmesi konu ediliyor. Başlıkta, faile dair "canavar" nitelendirmesinin, maktulün nasıl öldüğüne ve cinayet aletine dair bilgiler içeren ifadelerin kullanılmasıyla olay sansasyonelleştiriliyor. Haber için seçilen görsel ve "DEDENİN KALBİ DAYANAMADI", "BIÇAĞI TUTMAYA ÇALIŞMIŞ" gibi arabaşlıklarla aktarım trajikleştiriliyor. Bu örnekte, medyanın olayı dramatik bir meta olarak aktarma eğilimi, haberdeki öznenin normatif bir çerçeve aracılığıyla sunulmasıyla tezahür ediyor. Başlıkta yer alan "canavar anne" ve "31 kez BIÇAK saplamış" ifadeleri, okuru, 'makbul anne' çerçevesinden çıkıp 'keskin ve acımasız' bir eylemde bulunan faile yönelik bir yargılamayla baş başa bırakıyor. Bu durumda,

maktulün çocuk olmasının önemi büyük: ‘Çocuğunu öldüren anne’, çizilen normatif annelik çerçevesinin dışında kalıyor ve gazete, bu ‘olağandışılığı’ en çarpıcı biçimde sunmayı tercih ediyor.

Sapık eski komşuya özel ekip kelepçesi

Sultangazi’de evde yalnız olduğu esnada 12 yaşındaki çocuğun kapısına dayanarak cinsel saldırıda bulunan Ramazan Y. polis ekiplerince yakalandı. Gazi Mahallesi’nde 9 Haziran’da meydana gelen olayda 12 yaşındaki H.E isimli kız çocuğu evde yalnız olduğu sırada kapısına gelen eski komşu Ramazan Y., tarafından cinsel saldırıya uğramıştı. Eve girmeye çalışan Ramazan Y.’nin ve tacizlerini küçük çocuk cep telefonuyla kaydetmişti. Görüntüleri kaydeden çocuk durumu annesine de bildirince, şikayet üzerine polis ekipleri Ramazan Y.’yi yakalamak için

çalışma başlatmıştı. Sultangazi polisi kameradaki sapık komşunun yakalanması için özel ekip kurdu. Özel ekip olayın yaşandığı mahallede, zanlının gidebileceği muhtemel yerleri ve görüşebileceği yakın çevresini takibe aldı. Eski komşu yürütülen çalışmalar sonucu saklandığı ev tespit edildi. Cebeci Mahallesi’nde bir evde 23 Haziran’da yakalanan Ramazan Y.’yi 14 gün sonra gözaltına aldı. İlk ifadesinde “Alkollüydüm hiçbir şey hatırlamıyorum” demesine rağmen sapık komşu çıkarıldığı mahkemeye tutuklanarak cezaevine gönderildi.

Karar, 26 Haziran 2018

Karar gazetesi, ‘Sapık eski komşuya özel ekip kelepçesi’ başlıklı haberinde, bir çocuğa yönelik cinsel saldırı olayını anlatıyor. Gazete, haber başlığında ve haber metnindeki ‘sapık’ vurgusuyla, haberin merkezine faili ya da suçu değil, muhtemel bir ‘anomalî’yi koyuyor. Saldırıya uğrayan çocuğun cinsiyetine, yaşına ve isminin baş harflerine yer vererek ve olayın yaşandığı ve çocuğun ikamet ettiği adrese dair detayları paylaşarak çocuğun kişisel mahremiyetini ihlal ediyor. Ayrıca, haberde yer alan “ilk ifadesinde ‘Alkollüydüm hiçbir şey hatırlamıyorum’ demesine rağmen sapık komşu çıkarıldığı mahkemeye tutuklanarak cezaevine gönderildi” ifadeleriyle, failin, sunduğu gerekçeye ‘rağmen’ tutuklanmasına olağandışılık atfederek, suçu normalleştiriyor.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, medyanın, cinsel istismar haberlerinde olayın failinden bahsederken ‘pedofil’, ‘sapık’, ‘saldırgan’, ‘canavar’ gibi kelimeler yerine ‘fail’ kelimesini kullanmasını tavsiye ediyor.¹⁸ Bu kelime suça odaklanıp, suçun sorumluluğunu eylemi işleyen kişiye yüklerken, ‘pedofil’, ‘sapık’ gibi ifadeler olayı psikiyatrik bir mesele haline getiriyor ve cinsel istismar suçunu bu psikiyatrik durumla gerekçelendiriyor. Cinsel istismarın psikiyatrik bir mesele olarak veya ‘sapık’ benzeri uç tanımlamalarla sunulması, sistematik şiddet sorununu tekilleştiriyor ve sorunun toplumsal boyutunun göz ardı edilmesine neden oluyor. Medyanın kullandığı dilin cinsel istismarla ilgili toplumsal algıyı belirlediği, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği tarafından da vurgulanıyor. Dernek, çocuğa yönelik cinsel istismar haberlerinde, çocuktan kim olduğu anlaşılacak şekilde bahsedilmemesi, çocuğun kişisel mahremiyetinin ihlal edilmemesi gerektiğini savunuyor. Ayrıca, bu konuda haber hazırlanırken çocuğun cinsiyetine yer verilmemesi öneriliyor; haberde odaklanılması gerekenin cinsiyet değil, vakanın kendisi olduğunun altı çiziliyor.¹⁹

¹⁸ Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, “Kavram Tartışmaları - 1: Fail-Mağdur Algısı ve Hayatta Kalan”, 26 Şubat 2016, <http://cinselsiddetlemucadele.org/2016/06/26/kavram-tartismalari-1/>

¹⁹ Dilek Şen, “Sorumlu çocuk değil, yetişkindir”, *Cumhuriyet*, 26 Şubat 2018, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/934553/_Sorumlu_cocuk_degil__yetiskindir_.html#

300 dolara kiralık katil

24 Haziran seçim sürecinde alınan önlemler ve terör örgütlerini hedef alan operasyonlar, terör örgütü PKK'nın eylem yapma imkânını ortadan kaldırdı. Türkiye içerisinde eylem imkânı bulamayan örgüt, Suriye'deki hedeflere yöneldi. Cerablus, El Bab, Azez ve Afrin'de 17 ayrı saldırı düzenleyen eli kanlı terör örgütü, çok sayıda sivilin ölmesine ve yaralanmasına neden oldu. Bölgedeki güvenlik güçlerinin dikkati sayesinde 6 bombalı eylem girişimi engellendi. Terör örgütünün canlı bomba ve döşediği mayın tuzakları nedeni ile 92 sivil hayatını kaybetti.

EYLEM HAZIRLIĞINDA YAKALANDI

Seçim arefesinde motosiklete yerleştirilmiş bomba düzeniği ile Cerablus İlçe Yönetim Merkezi önünde eylem hazırlığında olan 16 yaşındaki PKK'lı terörist, bomba düzeniğini patlatmadan yakalandı. İfadesinde eylemi talimatını Münbiç'te bulunan eli kanlı terör örgütü PKK yöneticilerinden aldığı ve uzaktan kumanda ile patlatılacak bomba düzeniği karşılığında kendisine 300 dolar ücret verildiğini itiraf etti.

OYALAMA TAKTİĞİ GÜNDEMDE

Cerablus Ağır Ceza Hakimî Muhammet Hacı İbrahim, PKK'nın Suriye içerisinde eylem gerçekleştirdiği bölgelerde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bulunduğu noktaları da hedef seçtiğini, ancak şu ana kadar başarılı olmadığını söyledi. Yakalanan teröristlerin ifadelerine göre, PKK, Fırat Kalkanı ve Afrin'deki eylemlerle Türkiye'nin Münbiç hamlesi ile örgütü bölgeden çıkarmasını geciktirmek ve özellikle seçim dönemini sabote etmeyi hedefledi.

HAKİMİN EVİNE BOMBA KONULDU

Suriye Türkmen Meclisi Başkan Yardımcılığı görevini de yürüten Cerablus Ağır Ceza Hakimî Muhammet Hacı İbrahim, 2 gün önce evine de bomba tuzaklı saldırı girişiminde bulunulduğunu açıkladı. Muhammet Hacı İbrahim, saldırganların yakalandığını ve eylemin hedefine ulaşmadığını belirtti. PKK'nın seçim sürecinde 93 kişinin hayatına mal olan terör eylemlerinde kullandığı başlıca yöntemler, tuzaklama mayınlar, araçların altına monte edilen patlayıcılar, uzaktan kumandalı bombalar ve canlı bomba saldırıları oldu. ■ SURIYE

Alınan önlemlerle Türkiye içinde eylem yapma imkânı kalmayan terör örgütü **PKK, Suriye'ye yöneldi. 17 ayrı saldırıda 93 sivilin hayatını kaybetmesine neden olan terör örgütü, bu saldırılarda yaşları 13 ilâ 16 arasında değişen çocukları kullanıyor.** Eylem hazırlığında yakalanan çocuklar, **bomba konulması karşılığında 300 dolar** ödendiğini itiraf etti

Araçlara konulan bomba düzenekleri Özgür Suriye Ordusu mensupları tarafından etkisiz hale getiriliyor.

Çocukları kullanıyor

PKK'nın son eylemlerinde genellikle 13 ilâ 16 yaş arasındaki çocukları kullandığını söyleyen Cerablus Ağır Ceza Hakimî Muhammet Hacı İbrahim, "Su ana kadar yapılan eylemlerin bir çoğu resit olmayan kız ve erkek çocuklara yaptırıldı. PKK, tıpkı DEAS'ta olduğu gibi Türkiye'ye karşı çocuk canlı bombalar eğitiyor" dedi. Fotoğrafta, yakalanan çocuk yastaki bir bombacı görülüyor.

Yeni Şafak, 27 Haziran 2018

Yeni Şafak gazetesinin '300 dolara kiralık katil' başlıklı haberinde, Suriye'de yapılan bombalı saldırılarda çocukların para karşılığı bomba yerleştirmeleri için kullanıldığı iddiasına yer veriliyor. Başlığın altındaki spotta yer alan "Eylem hazırlığında yakalanan çocuklar, bomba konulması karşılığında 300 dolar ödendiğini itiraf etti" cümlesiyle, çocukların "eylem hazırlığında" oldukları söylenerek, haber, bahsi geçen eylemlerde çocuklarını irade ve isteklerinin bulunduğu yönünde bir kabulle aktarılmaya başlıyor. Haberde "kiralık katil", "bombacı", "terörist" gibi nitelendirmeler ve "300 dolar ödendiğini itiraf etti" gibi ifadelerle, suçun tek faili olarak çocuk gösteriliyor ve failin iradesine yapılan vurguyla, çocuk 'suçlu' olarak konumlandırılıyor. Haberde, çocuğun yalnızca gözlerinin buzlanarak sunulduğu, yüzünün kolayca tanınabilir olduğu bir görsel tercih edilmesi masumiyet karinesini ihlal ediyor; fotoğrafın yanındaki spotta kullanılan "Fotoğrafta, yakalanan çocuk yaştaki bir bombacı görülüyor" ifadeleriyle, çocuk "bombacı" olarak etiketleniyor.

Kayıp 3 çocuk aile içi şiddetten kaçmışlar

Avrupa'nın en iyi arama birliği, Leyla'yı aradı...

**SEDANUR'DAN
SES SEDA YOK** Amcasının
eşi de
sorguda

HERKES ONU ARIYORDU!
Yüzlerce kilometre uzakta bulundu

Kayıp çocuklar Tokat'tan çıktı

Haziran 2018, çeşitli gazetelerden haber başlıkları²⁰

Medya, kayıp çocukların hikâyelerinin görünürlük kazanmasında önemli bir güce sahip. Arama çalışmaları süresince kamuoyunu kayıp çocuk ve elde edilen bulgular hakkında bilgilendirerek bu verileri dolaşımda tutmak bir destek hattının oluşmasını sağlayabilir. Ancak, haberlerin hazırlanması ve yazımı sürecinde, kayıp çocuğun ve ailesinin yaşayabileceği travmanın etkilerinin göz önünde bulundurulması büyük önem taşıyor.

Mayıs ve Haziran aylarında kaybolan çocukların hikâyeleri, çocukları arama çalışmaları ve elde edilen bulgular, yazılı basında sıkça yer alan konulardandı. Yazılı basında kayıp çocuklarla ilgili haberlerde, genellikle, kayıp çocuklar ve arama çalışmalarında elde edilen bulgular çarpıcı şekillerde sunuluyor. Kayıp çocukların ve ailelerinin kimlik bilgilerine açıkça yer verilirken, kayıp çocuğun nerede ve ne zaman kaybolduğu, ne kadar süredir kayıp olduğu, arama çalışmalarında yaşanan gelişmeler gibi birçok bilgi, haber başlıklarına taşınarak aktarılıyor. İncelenen haber örneklerinde gözlemlenen bu sunuş biçimi, tekil ve vakaya özgü unsurları öne çıkarırken, kayıp çocuk vakalarındaki toplumsal boyutun göz ardı edilmesine neden olabiliyor. Yazılı basında, çocukların mağduru oldukları hak ihlalleri, güvenlikleriyle ilgili sorunlar ve karşılaşılabilecekleri riskler konusunda kamuoyu oluşturulmasına destek vermekten uzak, tekil özelliklerin sansasyonelleştirerek aktarıldığı metinler üretiliyor.

²⁰ *Sözcü*, 2 Haziran 2018, "Kayıp 3 çocuk aile içi şiddetten kaçıyor"; *Hürriyet*, 27 Haziran 2018, "SEDANUR'DAN SES SEDA YOK"; *Hürriyet*, 29 Haziran 2018, "Amcasının eşi de sorguda"; *Yeni Şafak*, 2 Haziran 2018, "Kayıp çocuklar Tokat'tan çıktı"; *Ortadoğu*, 25 Haziran 2018, "Avrupa'nın en iyi birliği Leyla'yı aradı"; *Ortadoğu*, 17 Haziran 2018, "HERKES ONU ARIYORDU! Yüzlerce kilometre uzakta bulundu".

1.2. Tehlike altındaki çocuklar

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin birinci maddesine göre, 18 yaşını doldurmamış her insan 'çocuk' kabul edilir ve sözleşmeye taraf olan tüm ülkelerce, hiçbir etnik, ulusal, dinî, cinsiyete ya da yaşa dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin, her çocuk için bu haklar güvence altına alınmalıdır.²¹ 'Save the Children' [Çocukları Kurtarın] adlı kuruluşun 2018'de yayımladığı 'Çocukluğun Sonu' raporuna göre, 1 milyar çocuk yoksulluktan mustarip ülkelerde yaşarken, en az 240 milyon çocuk çatışma ya da kırılganlıktan etkilenen bölgelerde yaşıyor ve yüksek ölüm riski, yetersiz beslenme, çalıştırılmak zorunda olma, yerinden edilme ve okuldan uzaklaşma riskiyle karşı karşıya bulunuyor.²² Çocukların karşı karşıya olduğu üçüncü bir tehdit olarak cinsiyete dayalı ayrımcılıktan da bahsedilen raporda, 575 milyon kız çocuğun, cinsiyete dayalı ayrımcılığın yaygın olduğu ülkelerde yaşadığı ve bu nedenle erken çocukluk ölümü, eğitimden mahrumiyet, çocuk yaşta evlilik gibi risklerle karşı karşıya olduğu belirtiliyor. 153 milyon çocuk, her üç tehdidin de mevcut olduğu ülkelerde yaşadığı için, çocukluktan yoksun kalma riskiyle karşı karşıya.

İçinde buldukları durum ya da ilişkiler ağı nedeniyle 'tehlike' ya da 'risk' altında kabul edilen çocuklarla ilgili haberler ve köşe yazıları, yazılı basında çocuklar hakkında üretilen metinlerin önemli bir bölümünü oluşturuyor. Elinizdeki raporda, sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocuklar, çocuk işçiler, madde bağımlısı ya da bağımlılık riskiyle karşı karşıya olan çocuklar, savaş ve çatışma bölgelerindeki çocuklar gibi, çocuk haklarının ihlal edildiği ya da tehdit altında olduğu gruplarla ilgili haberler 'tehlike altındaki çocuklar' başlığı altında incelendi.

Yemen'de 20 bin savaşçı çocuk var

2 milyon çocuğun işçi olduğu Yemen'de, 20 bin çocuğun da Husilerin saflarında savaşçı olarak kullanıldığı bildirildi. Husiler, 2 bin 372 okulu kısmen ya da tamamen yıktı, bin 500'ü aşkın eğitim kurumunu da cezaevi ya da askeri kışla olarak kullanıyor.

İki milyon çocuğun işçi olduğu Yemen'de, 20 bin çocuğun da Husilerin saflarında savaşçı olarak kullanıldığı açıklandı. Yemen resmi haber ajansı SABA'da yer alan habere göre, Sosyal İşler ve Çalışma Bakanı İbrihac el-Kemal, 3 yılı aşkın süredir iç savaşın devam ettiği ülkede, istatistiklere göre 2 milyondan fazla çocuğun işçi olarak çalışıldığını belirtti.

Kemal, uluslararası sözleşmelere ve çocuk haklarını koruma kanunlarına aykırı bir şekilde 20 bin çocuğun ise Husiler tarafından savaşıldığını bilgisini verdi.

EĞİTİM KURUMLARI CEZAEVİ YA DA KİŞLA

Husilerin, 2 bin 372 okulu kısmen ya da tamamen yıktığını, bin 500'ü aşkın eğitim kurumunun da cezaevi ya da askeri kışla olarak kullandığını kaydeden Kemal, 4,5 milyondan fazla çocuğun ise okula gidemediğini ifade etti. Uzun süredir siyasi istikrarızlığın hüküm sürdüğü Yemen'de, Husiler ile meşru yönetime bağlı güçler arasında çatışmalar yaşanıyor. Husiler, Eylül 2014'ten bu yana başkent Sana ve bazı bölgelerin denetimini elinde bulundururken Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçleri ise Mart 2015'ten beri Husilere karşı Yemen hükümetine destek veriyor. (A.A.)

Ortadoğu, 14 Haziran 2018

Ortadoğu gazetesinin 'Yemen'de 20 bin savaşçı çocuk var' başlıklı haberinde, Yemen Sosyal İşler ve Çalışma Bakanı'nın açıklamaları haberleştiriliyor. 2015 yılından beri çatışmaların yaşandığı Yemen'de, 2 milyon çocuğun işçi olduğu, 20 bin çocuğun ise iç savaşta Husiler tarafından 'savaşçı' olarak

²¹ UNICEF, "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme", 1989, https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html

²² Save the Children, "The Many Faces of Exclusion End of Childhood Report 2018" (Connecticut: Save the children, 2018), s. 1.

kullanıldığı bilgisi aktarılıyor. Haber, iç savaşta çocukların zorla savaştırıldığı, eğitim kurumlarının yerle bir edildiği, cezaevi ya da kışla olarak kullanıldığı yönündeki açıklamalarla, çocukların bu çatışmalı bölgedeki yaşamının güçlüklerine dair genel bir bilgi sunuyor. Ancak başlıktaki 'savaşçı çocuk' ifadesi, haberde açıklamalarına yer verilen bakanın sözlerinden aktarılmış olsa bile, kullanılan fotoğrafla birlikte, haberin çocukların kendi iradeleriyle 'savaşçı' oldukları ön kabulüyle okunması sonucunu doğuruyor. Haberde çocukların yaşadığı hak ihlallerine odaklanılması gerekirken, çocuğun failliği ön planda tutuluyor.

12 Haziran 2018'de, Dünya Çalışma Örgütü'nün Dünya Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü vesilesiyle yaptığı açıklamaya göre, dünyada 152 milyon çocuk işçi var ve bu çocukların 73 milyonu tehlikeli işlerde çalışıyor; hem iş başında karşılaşılabilecekleri hayati tehlikeler, hem de hayat boyu sürebilecek fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklardan ötürü risk altında bulunuyorlar.²³ Ankara İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'nin (İSİG Ankara), 12 Haziran'da sunduğu Türkiye Çocuk İşçiliği ve Çocuk Cinayetleri Raporu'na göre, 2013 yılının başından 2018 yılının Mayıs ayının sonuna kadar toplam 319 çocuk işçi, iş cinayetlerinde yaşamını yitirdi.²⁴ Aynı gün, Çocuk Vakfı, çocuk işçiliğiyle mücadelenin önündeki engellerden ve Türkiye'de ekonomi alanında çocuğa yönelik istismarın önlenmesi amacıyla, yoksulluk ve çocuk yoksulluğu stratejilerinin gözden geçirilmesine ve ülke çapında etkin bir çocuk koruma sisteminin yapılandırılması ihtiyacına vurgu yapan bir basın bülteni yayımladı.²⁵

150 milyonu aşkın çocuk YASA DIŞI ÇALIŞTIRILYOR

Tüm önlemlere rağmen dünyada çocuk işçiliğinin önüne geçilemiyor.

MERKEZİ Cenevre'de bulunan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) aktardığı verilerde, zorla çalıştırılanlar için fiziksel veya ruhsal olarak zarar gören, çocukluğu çalınan 18 yaş altındaki çocuklara değiniliyor. ILO'nun tahminlerine göre 2016 yılında dünyada 5-17 yaş arası yaklaşık 218 milyon çocuk çalışıyor. Bunun 152 milyonunda yasa dışı çocuk emeği söz konusu olduğunu belirten ILO, bu kategoriye girenlerin yansımın 12 yaş altında olduğunu söylüyor.

12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü öncesinde Cenevre'de

düzenlenen Uluslararası Çalışma Konferansı'nda çocuk işçiliğiyle ilgili bir panel düzenlendi. Panelde konuşan ILO Genel Direktörü Guy Ryder, çocuk işçiliğinin ekonomik nedenleriyle mücadele edilmesi gerektiğine dikkat çekti. Ryder, çözüm üretiminde yalnızca küresel tedarik zincirlerine değil, ödeme yapılmayan aile içi tarım işlerine de yoğunlaşılması gerektiğini belirtti.

Ryder, çocuk emeğinin tekstil, tütün ve kakao gibi küresel çapta ticaret ürünlerinin üretiminde değil, aynı zamanda yerel düzeydeki üretimde de sömürüldüğüne dikkat çekti.

Sözcü, 10 Haziran 2018

²³ Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), "Towards the urgent elimination of hazardous child labour", 12 Haziran 2018, https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/how-the-ilo-works/ilo-director-general/statements-and-speeches/WCMS_632122/lang-en/index.html

²⁴ Ankara İşçi Sağlığı ve Güvenliği Meclisi, "Türkiye'de Çocuk İşçiliği ve Çocuk İş Cinayetleri Raporu", 11 Haziran 2018, <http://www.guvenlicalisma.org/19520-turkiyede-cocuk-isciligi-ve-cocuk-is-cinayetleri-raporu-ankara-isig-meclisi>

²⁵ Çocuk Vakfı, "Çocuk Vakfı'ndan 12 Haziran Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü Nedeniyle Açıklama", Çocuk Vakfı Basın Bülteni, 11 Haziran 2018, <http://cocukvakfi.org.tr/wp-content/dosya/2018/5.pdf>

2018 yılı, Şubat 2018’de, Başbakanlık tarafından Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023) kapsamında, Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı ilan edilmişti.²⁶ Ancak, 12 Haziran Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü’nün de içinde bulunduğu Haziran ayında yayımlanan ve bu raporun örneklemini oluşturan, ‘çocuk’ kelimesinin geçtiği 2459 haberden yalnızca 12’sinde çocuk işçiler ya da çocuk işçiliği konu edilmiş; bunların büyük bir çoğunluğunda da, yukarıda değinilen basın açıklamaları ya da rapor sunumları haberleştirilmiş. Bu bağlamda, Türkiye’de yazılı basının çocuk işçiliğine genel olarak haber değeri atfetmediği, bu konuda kamuoyu oluşturulmasında etkisiz kaldığı ve hak odaklı bir gazetecilik anlayışını benimsemediği söylenebilir.

Yazılı basında, tehlike altındaki çocuklarla ilgili haberlerde, çocukların genellikle mecazi ifadelerle temsil edildikleri görülüyor. Özellikle sokakta yaşayan çocuklar ve çalıştırılan çocuklar için oluşturulan bu metaforların da etkisiyle, çocuklar ‘öteki’ olarak işaretleniyorlar. İletişim bilimci Gülgün E. Tosun, bu soruna, çeşitli ülkelerden örneklerle dikkat çekiyor: “Türkiye’de sokakta yaşayan çocuklar için kullanılan ‘sokak çocukları’(street children veya throwaway children) deyimine karşılık olarak, Brezilya’da ‘marjinaller’(marginais ve pivetes), Kolombiya’da ‘yatak böcekleri’ (gamines ve chinchés), Peru’da ‘meyve kuşları’(pajaros fruteros), Vietnam’da ‘toz böcekleri’, Ruanda’da ‘kötü çocuklar’, Kamerun’da ‘sinekler’ deyimleri kullanılmaktadır. Bu isimlendirmelerin hepsindeki ortak yön, sokakta yaşayan çocukları topluma zararlı, mücadele edilmesi, hatta gerekiyorsa yok edilmesi gereken ‘haşerelerle’ eşdeğer görmeleridir”.²⁷ Bu yaygın metaforlar aracılığıyla çocuklar, bireylere ve toplumsal düzene yönelik birer tehlike olarak algılanabiliyor. Dolayısıyla çocukların tehlike altında oldukları gerçeği, çocukların tehlike oluşturdukları algısıyla iç içe geçebiliyor; içinde buldukları hak ihlalleri düğümü görmezden geliniyor ve bu durum yeni ihlallere yol açabiliyor.

Büyüyen ülkenin büyüemeyen ÇOCUKLARI

İSTANBUL Şirinevler’le Ataköy’ü birbirine bağlayan üstgeçitte, metro, metrobis ve diğer ulaşım araçlarını kullanan on binlerce kişinin her gün karşılaştığı ‘dilenci çocuk’ tablosu bir türlü son bulmuyor. Ailelerinin yanında olmaları, bayramın mutluluğunu yaşamaları gerektiğin güneş altında, üst geçitte dilenen çocukların bazılarının yorgunluktan uyurken, bazılarının da bitkin halleri yirek burkuyor. Çocuklardan bazılarının saçlarının kazınmış olması, yalın ayak, kılı ve yarık elbiseler içerisinde dilenmesi durumun ne kadar içler acısı olduğunu gözler önüne seriyor.

BU EZİYET CEZASIZ KALMASIN

Fotoğraf çekenken yüzlerini çeviren çocuklar kendilerine para veremeyen dahi sorularına cevap vermiyor. Bedenlerinde yaralar bulunan ve vücutlarında şişik görülen çocukların durumu akallara, dilenci şebekelerini getiriyor. Belediye ve zabıta ekiplerinin de mücadele etmekte zorlandığı çocuk dilencilerle ilgili polis ekipleri geçtiğimiz yıl çalışma yapmıştı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü’ne bağlı Çocuk Şube Müdürlüğü geçtiğimiz yıl Suriyeli çocukları dilendiren bir şebekeyi çöktürmüştü. Suriye’den ailelerinden bin liraya kiralanmış çocukları dilendiren çeteyle düzenlenen operasyonda 12 çete üyesi yakalanmış ve 36 çocuk kurtarılmıştı. Dilendirilen ve işkenceye maruz kalan çocuklar Çocuk Estüme Kurumu’na teslim edilmişti. Vatandaşlar, çocuklara bu eziyeti yapanların cezalandırılmasını istiyor.

Yüzlerini saklıyorlar.

Uykusuz ve bitkin haldeler.

Vücutlarında yaralar var.

Sözcü, 14 Haziran 2018

²⁶ Resmî Gazete, 20 Şubat 2018, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/02/20180220-3.pdf>

²⁷ Tosun, a.g.y., s. 182.

Sözcü gazetesinin, 'Büyüyen ülkenin büyüemeyen ÇOCUKLARI' başlıklı haberi, İstanbul Şirinevler'de dilenen çocukları konu alıyor. "İstanbul Şirinevler'le Ataköy'ü birbirine bağlayan üstgeçitte; metro, metrobüs, ve diğer ulaşım araçlarını kullanan on binlerce kişinin her gün karşılaştığı 'dilenci çocuk' tablosu bir türlü son bulmuyor" ifadeleriyle, dilenen çocuklar, toplumun görmeye maruz bırakıldığı ve otoritelerin başa çıkmakta zorlandığı bir sahne olarak aktarılıyor. "Çocuklardan bazılarının saçlarının kazıtılmış olması, yalınayak, kirli ve yırtık elbiseler içerisinde dilenmesi durumun ne kadar içler acısı olduğunu gözler önüne seriyor" ifadeleriyle, çocukların içinde buldukları durum 'acı dolu bir sahne' olarak sunulurken, haberde yer alan görseller ve bu görseller için hazırlanan betimleyici ifadelerle bu kanı destekleniyor.

Haberin 'BU EZİYET CEZASIZ KALMASIN' başlıklı ikinci bölümünde ise, çocukların içinde buldukları durumun sorumluluğunun "dilenci şebekeleri"ne ait olabileceği ihtimali üzerinde duruluyor. Ancak, "Belediye ve zabıta ekiplerinin de mücadele etmekte zorlandığı çocuk dilencilerle ilgili polis ekipleri geçtiğimiz yıl çalışma yapmıştı" ifadeleriyle, sokaktaki çocukların "mücadele etmekte zorlanılan" birer 'aykırılık' olduğu fikri yeniden vurgulanıyor. Sözcü gazetesinde yayımlanan bu haberle ilgili dikkat çekici bir başka nokta ise, geçen yıl Suriyeli çocukları dilendirdiği tespit edilen bir aileye yapılan operasyonun aktarılmış olması. Aralarında herhangi bir devamlılık bulunmayan iki olay arasında benzerlik kurarak devam eden haber, tekil olayların altını bu denli çizerek toplumsal bağlamlarından koparılmasına neden oluyor.

Söylem analizi kuramcısı Teun van Dijk'a göre, bir gazete metninin okunmasının amacı, metnin ilgili olduğu durum veya olayın belirli bir modelini oluşturmak ve bu bilişsel model aracılığıyla gerçek duruma ilişkin daha güncel ve genel modeller inşa etmektir.²⁸ Gazeteler, haberlerde kurguladıkları ardaan ve bağlam bilgisiyle, okurun metin aracılığıyla algıladığı genel modelleri yönlendirir. Yukarıda incelenen haber örneğinde gazete, Suriyeli çocukları dilendiren çeteye yönelik operasyona, habere konu olan durumla doğrudan bağlantısı olmayan bir tekil olayla aynı bağlamda yer vererek, haber için bir arka plan bilgisi yaratıyor ve okur için bir anlam çerçevesi kurguluyor. Ancak bu anlam çerçevesi, Suriyeli mülteci çocuklarla ilgili, 'dilenci' olduklarına dair bir kalıp yargı üretirken, mülteci çocukların içinde buldukları durumun toplumsal boyutunu öne çıkaran bir arka plan bilgisi sunmuyor. Haberde bağlam bilgisinin yetersizliği, çocukların içinde bulunduğu olumsuz koşulların neden ve sonuçlarının anlaşılmasının ve bu konuda yapıcı politikalar geliştirilmesi gerekliliğinin önüne geçiyor.

Mülteci çocuklar

Türkiye'ye göç eden Suriyeli mülteciler medya için önemli bir haber alanı teşkil ediyor. Ancak Türkiye medyasında mülteciler sıklıkla 'öteki' olarak işaretleniyor ve varlıkları bir sorun olarak sunuluyor.²⁹ Hrant Dink Vakfı tarafından yürütülen 'Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi' projesi kapsamında yapılan yazılı basın takibinde, Suriyeli mülteci çocuklar için kurulan anlatılarda, çocukların içinde buldukları kırılğan durumdan yalıtılarak, daha geniş bir 'sorun kaynağı' ya da 'tehlike' anlatısının uzantısı olarak sunulduğu gözlemleniyor.

Çocuk Hakları Bilgi Ağı, çocuklarla ilgili haber yapılırken, haber nedeniyle hiçbir çocuğun zarar görmemesi ilkesinin esas alınması gerektiğini vurgulayarak, yargılayıcı, kültürel değerlere duyarsız, çocuğu tehlikeye atan veya küçük düşüren tavır ve yorumlardan, haber malzemelerinin reklamını yapmak için stereotipleri kullanmaktan ve sansasyonel sunum yapmaktan kaçınılmasını tavsiye

---

²⁸ Teun A. Van Dijk, "Structures of News in Press", *Discourse and Communication: New Approaches to the Analysis of Mass Media Discourse and Communication* içinde, ed. T. A. Van Dijk, (Berlin ve New York: Walter de Gruyter, 2011), s. 81.

²⁹ Hrant Dink Vakfı, "Medyada Suriyeli Mültecilere Yönelik Ayrımcılık, Yanlış Bilgilendirme ve Çarpıtma", *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2017 Raporu* içinde (İstanbul: Hrant Dink Vakfı, 2018), s. 100.

ediyor.³⁰ Ancak yazılı basında sıklıkla karşılaşılan haberler ve köşe yazıları, mülteci çocuklar hakkında olumsuz bilgi ve yargıları yaygınlaştırıyor, kalıp yargılar üretiyor ve onların toplumdan dışlanmalarında etkili oluyor. Suriyeli mülteci çocuklarla ilgili haberler ve köşe yazıları çocukların Türkiye’deki varlığını bir ‘tehdit’ olarak sunarken, aynı zamanda, ‘Büyüyen ülkenin büyümeyen ÇOCUKLARI’ başlıklı haberde olduğu gibi, onları ‘organize suç’ hikâyeleriyle ilişkilendirerek, bir grup olarak tektipleştiriyor ve kriminalize ediyor.

Çocuk dilenciler camileri kusattı

Ramazan ayında, özellikle cami ve çevreleri dilenci akınına uğradı. Yaşlı, çocuklu ve kadın dilenciler halkın manevi duygularını sömürmek için her cami çıkışını kendilerine mesken tuttu

Namaz çıkışı bekliyorlar

İnsanların manevi duygularının zirvede olduğu Ramazan ayında büyük şehirlere akın eden dilenciler, yine İstanbul’un tüm camilerinin çevresini kuşattı. Özellikle bebekli kadınlar ve çocukların namaz çıkışlarında cemaatin yolunu keserek duygularını sömürsü yapması neredeyse gelenek haline geldi. Dilenen Suriyeli kadın ve çocukların sayısında da bu yıl büyük artış yaşandı.

Servet kazanıyorlar

Daha önce yapılan operasyonlarda yakalanan dilencilerin üzerinden çıkan para ise dudak uçuklatıyor. Bir günde binlerce lira kazanan dilencilerin bazıları ise İstanbul’daki 4 büyük dilenci çetesine bağlı olarak çalıştıkları iddia ediliyor. Yakalanan dilencilerin üzerlerinden çıkan paralara el konuluyor ve Kabahatler Kanunu’na göre para cezası kesiliyor. ● 9.sayfada

Sibel GÜLERSÖYLER

Her yıl Ramazan ayında Anadolu’nun çeşitli illerinden İstanbul’a akın eden dilencilere alışmış olan vatandaşlar, bu yıl çoğunlukla Suriyeli dilencilerle karşılaşılıyor. Camilerin çıkış bütan dilenciler, yalvararak duygularını sömürüyor.

İstanbul Gazetesi, 1 Haziran 2018

Bu raporun örneklemini oluşturan haber ve köşe yazılarının yer aldığı gazeteler dışında da, Suriyeli mülteci çocuklar hakkında kalıp yargılar üreten birçok haber ve köşe yazısı yayımlanıyor. *İstanbul Gazetesi’*nde çıkan ‘Çocuk dilenciler camileri kuşattı’ başlıklı haberde, yazılı basında sıklıkla karşılaşıldığı şekilde, “kuşattı”, “akınına uğradı”, “servet kazanıyorlar” gibi ifadelerle, dilenen mülteci çocukların toplumsal düzen için bir ‘tehdit’ oluşturduğu fikri işleniyor. Haber, ‘dilenci kuşatması mağduru’ addedilen grubun gözünden aktarılıyor; çocukların neden dilendikleri, hangi sosyoekonomik koşullarının bu durumu hazırladığına dair bir sorunsallaştırma içermiyor. Çocuklar birçok temel haktan mahrum olmalarına rağmen haberdeki olumsuz –hatta düşmanlığı çağrıştıran– temsil biçimi, bu hak ihlallerini görünmez kılınıyor ve çocuklar hakkında kalıp yargılar üretiyor.

³⁰ Child Rights International Network, “Guideline for Journalists”, <https://www.crin.org/en/guides/communications/media-toolkit/journalists>

Suriyeliler orada, bizim gençlerimiz burada

SEVGİLİ okurlarım, bu iktidardan sorulmayan çok önemli bir hesap var:

Suriye meselesi!

Suriye'de iç savaş çıkmıştı, bizimkiler **Esad'ı devirmek (!)** hayaliyle işin üzerine balıklama atıldılar. Şam'da cuma namazı kılmağın falan söz etmeye başladılar.

2011'den bu yana yıllar geçti ama **Esad** halen yerinde duruyor!

Suriye yandı, yıkıldı, mahvoldu, harabeye döndü... Ve yüz binlerce kişi can verdi.

Ama bu süre içerisinde Türkiye Cumhuriyeti olarak bu işin bize maliyeti **milyarlarca dolar** oldu. Sadece bizim sığınan Suriyeliler için en az **40 milyar dolar** harcadık.

Sonra da, bu paranın hiç değışse bir bölümünü geri alabilmek için **el kaplarında AB** ve **ABD**'ye yakardılar.

Bu harcamaları Recep Bey vesaire elbette kendi ceplerinden karşılamadı.

Son kurusuna kadar hepsini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak biz ödedik, biz...

Vergiler ve yapılan zamlarla ödedik. Seçimde Recep Bey kaybettiği ve Meclis'in de yapısı değıştığı takdirde bu sorumsuzluğun hesabının mutlaka sorulması gerekir.

Birkaç gün sonra seçim var. Binali Bey daha dün kendisi açıkladı.

Vatandaş yapılan **30 bin yandaş** Suriyeli pazar gününü oy kullanacakmış.

Bu rakamın çok daha fazla olduğunu ve

kamuoyundan gizlendiğini hepimiz biliyoruz. Dahası var, bunların tamamının seçimde **AKP**'ye oy vereceğini kestirmek de güç değıl.

Şu manzarayı şimdi biraz daha açalım... Resmi rakamlara göre Türkiye'de yaşayan **835 bin** Suriyeli küçük çocuk var... Ve her yıl **70 bin** yenisi doğuyor.

300 bin Suriyeli çocuk eğitim alamıyor, onlar başımızın belaları olarak büyüyor.

Atsan atamazsın, satsan satamazsın. **460 bin** çocuk ise bakanlığa bağlı okullarda eğitim görüyor. Şimdiye kadar Suriyeliler için **36** ilköğretim okulu yapıldı. 2019'a kadar **105** okul daha yaptırılıyor.

(Bu rakamlar atmasyon değıl. Milli Eğitim Bakanı **İsmet Yılmaz** açıkladı.)

Bizim çocuklarımız için harcanması gereken paracıklar, Esad'ı devirme hülyalarıyla Suriyelilere transfer edildi.

Bunların hesabı sorulmayacak mı?

Şimdi biraz da **kendi gençlerimize** bakalım. Yüz binlercesi işsiz. Üniversite bitirenler dahil herkes işsiz. O kadar ki, Gazi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü bitiren genç, Ankara'da bir balık restoranında komi olarak çalışıyor.

Hacettepe İngilizce mezunu genç kız özel bir mütteahhilik bürosunda asgari ücretle çayçelik yapıyor. (Ornekleri uzatmıyorum.)

Türkiye'den ve kendi geleceğinden umudunu yitirmiş olan bu yüz binlerce genç, acaba bu seçimde Recep Bey ve partisine oy verir mi?

Bence pek çoğu vermeyecek.

Bu seçimde sandık başına gidecek **18-27** yaş aralığındaki gençlerin sayısı **10 milyon 533 bin**.

Üstelik **18** yaşına yeni giren **1 milyon 652 bin** genç bu seçimde ilk kez oy kullanacak.

Sanırım onların da pek çoğu **AKP**'ye oy vermeyecektir.

Bunu **sezgilime** ve halkın arasında dolaşırken edindiğim izlenimlere göre söylüyorum.

Şimdi dikkatinizi bu iktidarın **18 yaş gençleri** üzerinden oynamaya kalktığı ve üzerinde pek durulmayan bir oyuna çekmek istiyorum.

Bunlar anayasa ve yasaalan değıştirip şöyle bir hüküm getirdiler:

18 yaşını doldurmuş olan gençler milletvekili seçilebilir!

Çok iyil.. Peki şimdi şu milletvekili listelerine bir göz atalım...

Bu AKP, milletvekili listelerinde acaba 18 yaşını doldurmuş olan kaç genci aday gösterdi?

Sıfır!

Sadece bir kişiyi listeye koydular, o da zaten seçilmesi mümkün olmayan bir sırada..

Bu da oynanan bir **seçim oyunu** idi ve amaç gençleri seviyormuş, onlara değıer veriyormuş gibi gösterip onları **kandırmaktır.**

Bu iktidar döneminde bütün kesimler sömürüldü.

İşçi, memur, emekli, ev kadını, çiftçi, esnaf, serbest meslek sahibi, öğrenci, aklımıza kim gelirse...

Ama bu **sömürü çarkında, sömürü düzeninde, işsizlik ortamında** en büyük paya **gençlerimiz** aldı.

İktidar, yaptığı bu fahiş hatayı şimdi seçim kapıya dayanınca anlamış oldu ama galiba biraz geç kaldı.

Bizim anlı sanlı **Recep Bey** iste bu yüzden uçuk, abuk sabuk önerilerini piyasaya sürmeye başladı:

"Her mahalleye bir kuraathane, her kuraathanede çaylar ve kekler beles!"

Baraj yapmayı, fabrika açmayı, işsizlere iş yaratmayı ağzına bile alamayan koskoca cumhurbaşkanının bula bula önümüzde getirdiği şu projeye bakar mısınız?

Zihni Sinir projesi!

Özellikle **Muharrem İnce** ile **Meral Akşener**'in mitinglerini televizyonda dikkatle izliyorum. Meydanları dolduranların önemli bir bölümü **gençlerden** oluşuyor.

Gençlerin umutlarını yok ettiler, pek çoğu bir yolunu bulup kapağı yurt dışına atmaya döşünmüyor.

Böyle umutsuzluklarla dolu bir Türkiye yaratılıyor.

Bu seçimde gençlerin tercihi çok önemli olacak...

Ve dileğimiz, bu kez Türk Milleti "Vakit tamam, Abbas yolcu" diyecek.

Sözcü, 20 Haziran 2018

Emin Çölaşan'ın 'Suriyeliler orada, bizim gençlerimiz burada' başlıklı köşe yazısı, 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı seçimleri bağlamında, Türkiye'deki Suriyeli mülteci gençler ve Türkiyeli gençler arasında yapılan 'biz-onlar' ayrımı üzerine kurgulanmış. "Resmi rakamlara göre Türkiye'de yaşayan 835 bin Suriyeli küçük çocuk var... Ve her yıl 70 bin yenisi doğuyor. 300 bin Suriyeli çocuk eğitim alamıyor, onlar başımızın belaları olarak büyüyor. Atsan atamazsın, satsan satamazsın. 460 bin çocuk ise bakanlığa bağlı okullarda eğitim görüyor. Şimdiye kadar Suriyeliler için 36 ilköğretim okulu yapıldı. 2019'a kadar 105 okul daha yaptırılıyor. (Bu rakamlar atmasyon değıl. Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz açıkladı.) Bizim çocuklarımız için harcanması gereken paracıklar, Esad'ı devirme hülyalarıyla Suriyelilere transfer edildi. Bunların hesabı sorulmayacak mı?" diyen yazar, Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocuk nüfusunu bir 'tehdit' ve 'sorun' kaynağı olarak işaretlerken, "başımızın belaları", "atsan atamazsın, satsan satamazsın" gibi düşmanca ifadelerle Türkiyeli gençlerin karşısında konumlandığı mülteci gençleri hedef gösteriyor. Çölaşan, başlık ve metindeki argümanların temelini oluşturan 'biz-onlar' karşıtlığıyla, Suriyeli mülteci gençleri, Türkiyeli gençlerin yaşam ve gelişim alanlarını ihlal eden bir tehdit olarak sunuyor.

Küçük Abdulmuin görmeye başladı

Afrin'de PKK'nın döşediği mayınla ağır yaralanan 9 yaşındaki Suriyeli çocuğun "Baba, göremiyorum" diye feryat ettiği herkesi ağlatmıştı. Türkiye'de defalarca ameliyat edilen Abdulmuin, artık kısmen de olsa işi kavuştu

Küçük Abdulmuin'in tedavisi sürüyor.

İbrahim GÜNEŞ / KİLİS

Suriye'de PKK'lı teröristlerce döşenen mayının patlaması sonucu gözlerini kaybeden Abdulmuin, babasının kucaklarında "Göremiyorum" diye haykırışıyla yürekleri dağlamıştı.

Afrin'in Metinler köyünde Ramazan'ın ilk günü kardeşleriyle oynarken meydana gelen patlamada yüzü, eli, kolu ve vücudundan yaralanan küçük çocuk görme yeteneğini yitirmişti.

ALLAH KİMSEYE YAŞATMASIN

Türkiye'ye getirilen Abdulmuin'in, Kilis Devlet Hastanesi'ndeki tedavisi sürüyor. Baba Abdülkerim El-Hassan, oğlunun AFAD ve Kızılay aracılığıyla önce Suriye'nin Azaz kentine, sonra da Kilis'e getirdiklerini belirtti. İlk tedavisinin ardından kendine gelen ve gözlerini açan yavrusunun, "Baba, gözlerimi aldılar, göremiyorum. Ben öleceğim" diye bağırışını hatırlatan El-Hassan, şöyle konuştu: "Çocuğumun gözlerini açtığı ilk anı ve

girdiği şoku hiçbir zaman unutamayacağım. Oyle acıklı ağlıyordu ki, Allah hiçbir anne babaya bunu yaşatmasın."

İSTANBUL'A GÖTÜRSÜNLER

Başarılı operasyonlar sonucu görme yetisini kısmen yeniden kazanan küçük Abdulmuin'in sağlığı her geçen gün iyiye gidiyor. El-Hassan, oğlunun sol gözünün hiç görmediğini sağ gözünün ise yüzde 5 görebildiğini kaydetti.

Kilis'te hayırsever işadamlarının, hastane yakınında kendilerine bir daire kiradıklarını söyleyen El-Hassan, şunları kaydetti:

"Kilis halkına ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a şükranlarımı sunuyorum. Hastanede bizimle çok ilgilendiler. Hayırsever işadamlarından destek bekliyorum. İstanbul ya da Amerika'da çocuğumu tedavi ettirsinler. Bir an önce çocuğumun gözlerinin görmesini istiyorum. Türkiye, Zeytin Dalı operasyonu ile bizi terörden kurtararak eski hayatımıza döndürdü. Hayatımız tam güzelleşmişken başımıza bu olay geldi."

Sabah, 18 Haziran 2018

Yazılı basında mülteciler sıklıkla 'vicdani bir mesele' ve 'yardıma muhtaç' bireyler olarak yer alıyor.³¹ Mültecilerin 'vicdani bir mesele' olarak sunulduğu gazete metinlerinde, mültecilerin içinde buldukları şartlara ilişkin trajik öğeler ön plana çıkarılıyor, okur için dokunaklı metinler kurgulanıyor. Yazılı basının bu tavrı, söz konusu şartların nedenleri ve sonuçlarının anlaşılmasının ve mültecilerin içinde buldukları durumun gerçekçi bir yaklaşımla ve daha geniş çerçevede ele alınmasının önüne geçiyor. Öte yandan, 'yardıma muhtaç' olarak temsil edilen mültecilere yönelik yardımlar ve gösterilen dayanışma, yazılı basında 'cömertlik' ve 'fedakârlık' olarak nitelenirken mülteciler ile 'onlara el uzatanlar' arasında hiyerarşik bir ilişki kurulmasına neden olabiliyor.

Mülteci çocuklar söz konusu olduğunda ise, çocuklar dokunaklı bir anlatım için araç haline getiriliyor. Sabah gazetesinin 'Küçük Abdulmuin görmeye başladı' başlıklı haberinde, bir patlamada yaralanan Suriyeli bir çocuğun Türkiye'de gördüğü tedavi konu ediliyor. Çocuğun patlamayla yaşadığı fiziksel ve psikolojik travma, gazete tarafından malzemeleştiriliyor. Habere hâkim olan trajik anlatım, çocuğun fotoğraflarının kullanılmasıyla sürdürülüyor. Şiddet ya da başka bir travma yaşayan çocukların görüntülerinin ve kişisel bilgilerinin paylaşılması konusunda çok özenli davranılması gerekirken, gazete çocuğun yaşadığı travmayı yeniden üretiyor.

³¹ Ülkü Doğanay ve Hatice Çoban Keneş, "Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereksinimlerinin İnşası", *Mülkiye Dergisi* 40/1 (1998), s. 143-84.

1.3. Eğitim, kültür, sanat ve spor haberleri bağlamında çocuklar

Çocukların meselelerinin yazılı basında yer bulabildiği alanlar arasında eğitim, sağlık, kültür, sanat ve spor başta geliyor. Bu alanlarda üretilen haberler ve köşe yazılarında, ülkenin gündemine de bağlı olarak, yetişkinlerin dikkatini çekebildiği ölçüde, çocuklarla ilgili gelişmelere yer veriliyor. Haberlerin, doğrudan çocuklara ilişkin olduklarında bile, onların sesine yer vermekten hayli uzak kaldığı ve yetişkinlere hitap etmekle yetindiği görülüyor. Eğitim, sağlık, güvenlik, örgün eğitim sistemindeki gelişmeler ve sistemdeki sorunlar, çocuk sağlığına ilişkin bilgiler, uyuşturucu madde kullanımı, bağımlılık, sınav kaygısı gibi konular etrafında üretilen metinlerde uzmanların görüşlerine, tavsiyelerine, bilimsel tespitlere yer verilse de, haber içinde bu unsurların muhatabı genellikle ebeveynler oluyor. Söz konusu alanlardaki haberlerde, çocuklar genel toplumsal algıya paralel şekilde, ancak 'gelişme çağındaki bireyler', 'yeni neslin genç bileşenleri' olarak yer buluyor ve sıklıkla edilgen bireyler olarak sunuluyor. Haberlerin üslubu ve içeriği gazetenin siyasi duruşuna göre değişiklik gösterse de, çocukların yazılı basında, çoğu zaman 'eksik bireyler' olarak, hayatlarına dair irade ve sorumluluğun yetişkinlere devredildiği anlatılarla yer bulduğu görülüyor.

2018 yılının Haziran ayında, örgün eğitimde verilen yaz tatili arası, Liselere Geçiş Sınavı (LGS) ve Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS), 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı Seçimleri gibi konular bağlamında örgün eğitim sistemiyle ilgili birçok haber yapıldı. 2 Haziran 2018 Cumartesi günü yapılan LGS öncesinde, sınav gününde ve sonrasında yayımlanan haberlerde ve köşe yazılarında, sınav ve yerleştirme sisteminde yapılan değişikliklerle ilgili detaylarla birlikte, bu değişikliklere dair olumlu ve olumsuz yorumlara yer verildi. Söz konusu haberlerde, birer 'öğrenci' olarak çocuklar sınav için 'heyecanlı' ve 'stresli'; gelecekleri için 'kaygılı' olarak aktarılıyor. Bu dönemde, sınav ve sonrasındaki yerleştirme süreci için, 'sınav kaygısıyla başa çıkma' stratejileri ve tavsiyeleri içeren birçok haber ve köşe yazısına da rastlanıyor. Ancak bu metinlerde, söz konusu tavsiyelerin, kaygıyı yaşaması muhtemel olan öğrencilerden ziyade ebeveynlere hitaben sunulduğu görülüyor. Bununla birlikte, haber ve köşe yazılarında, sınavların kaygı, stres, endişe, travma; eğitim sisteminin ise kaos, hüsrana gibi olumsuz atıflarla anılması, eğitim sisteminin öğrenciler ve veliler üzerindeki muhtemel etkilerine yönelik olumsuz bir koşullanmayı beraberinde getiriyor. İncelenen gazetelerin hedef kitlesi ağırlıklı olarak yetişkinler olsa da, çocukları doğrudan ilgilendiren bu konular etrafında çocukların seslerine yer verilmediği görülüyor. Çocukların sorunlarını çocuk bakış açısından uzak bir şekilde, yetişkinlerin gözünden yetişkinlere aktaran metinlerin yazılı basına hâkim olması, çocukların kamusal alandan dışlanmasında etkili olabiliyor.

2017-2018 eğitim-öğretim yılının sona erdiği 8 Haziran 2018 Cuma günü, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine karnelerinin dağıtılması ve yaz tatilinin başlaması, yazılı basının tamamında geniş yer buldu. Muhalif yayınlarda, daha çok bir sistem eleştirisinin uzantısı niteliğinde ya da doğrudan örgün eğitim sisteminin işleyişine yönelik eleştiriler yer alırken, iktidara daha az mesafeli yayınlarda eğitim sisteminde yapılan değişikliklerin olumlu sonuçlarına yönelik içeriklere rastlanıyor. Benzer şekilde, 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde adayların ve parti temsilcilerinin seçim konuşmalarının önemli maddelerinden biri olan eğitim, gazetelerin ideolojik konumlanışlarıyla bağlantılı olarak, vaat edilen projeler ve ortaya konan eleştiriler ekseninde aktarılıyor.

Karar, 26 Haziran 2018

Yazılı basında çocuklarla ilgili sıklıkla karşılaşılan sorunların başında, olumsuzluklara ve mağduriyete odaklı habercilik geliyor. Medyanın, çocuklar söz konusu olduğunda onlarla ilgili trajik unsurları malzemeleştirme eğilimi ve 'şiddet ve mağduriyet ağındaki çocuklar'ı konu etmede gösterdiği heves, başarı hikâyelerinin görülmesini büyük ölçüde engelliyor. Medya, trajik olanı aktarırken uyguladığı aşırı drammatizasyonu, çocukların tekil başarılarını sıradışı öyküler olarak sunarak sürdürüyor. Eğitim, kültür, sanat ve spor gibi alanlarda başarılı olan çocuklar, haberin çarpıcı kılınması amacıyla, genellikle bu başarının ardında 'olağandışı' yetenekleri olduğu yönündeki vurguyla aktarılıyor. *Karar* gazetesinde yayımlanan 'Mozart bu çocuğu ayakta alkışlıyor' başlıklı haberde, bir çocuğun, Uluslararası Mozart Akademi Piyano Yarışması ve Uluslararası Tadini Müzik Yarışması'nda kazandığı ikincilik konu ediliyor. Haber metninde kullanılan "Minik Tunay", "küçük kız" gibi ifadeler, okurda, çocuğun bu 'olağanüstü' başarıyı 'yaşına rağmen' kazandığı yönünde bir algı oluşturuyor; başlık ve "Sihirli parmaklarıyla, dünyanın dört bir yanından gelen yetenekleri geride bırakan Kurban" ifadeleriyle de, söz konusu başarı olağandışı niteliklere bağlanıyor.

2. Çocuklarla ilgili haberler nasıl sunuluyor?

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre, 18 yaşını doldurmamış her insan 'çocuk' kabul edilir.³² Çocuklar, biyolojik gelişim ve entelektüel beceriler bakımından, 'yetişkin olmayan', 'henüz olgunlaşmamış', 'gelişmekte olan' birer birey olarak, yetişkinlerden ayrıştırılırlar. Tarihçi Philippe Ariès, çocukluğun tarihini konu alan kitabında, bir kavram olarak izini sürdüğü ve toplumsal bir inşa olarak tanımladığı çocukluğun, yaş temelli, sosyal, tıbbi, yasal bir kategoriye temsil ettiğini söyler.³³ Bu kategorilendirme çerçevesinde, çocuk 'yetişkin olmayan' olarak tanımlanırken, çocukluk da bir eksiklikler ve tamamlanamamışlıklar dönemi olarak kurgulanmaktadır. Bu tanım gereği olumsuz sıfatlarla çerçevelenen çocukluk algısı, beraberinde olumsuz bir toplumsal yaklaşımı da getirir; 'çocukça' olan küçük, komik ve yetersiz, 'çocuk gibi' olan yetersiz ve eksik kabul edilir.

Çocukluğa dair toplumsal algıdaki olumsuz yaklaşımlar dil aracılığıyla günlük hayatta yeniden üretiliyor. Medya da, geleneksel ya da dijital araçlarıyla kamuoyunun önemli belirleyicilerinden biri olarak bu yeniden üretimde önemli bir rol oynuyor. 'Eksik birey' olarak kabul edilen çocuklar, medya metinlerinin üretimi ve tüketiminde aktif birer özne olarak yer alamıyor. Çocukları ve çocukların meselelerini konu alan haberler ve köşe yazılarının büyük bir çoğunluğu, 'çocuğu' muhatap almaları gerekirken, yetişkinlere seslenen bir üslup taşıyor.

2.1. Dramatik bir öge olarak çocukluk

Haber metinlerinde çocuklar, metne konu olan olay ya da durumla olan ilişkileri çerçevesinde dramatik unsurlar olarak temsil ediliyorlar. Şiddet içerikli haberlerde, kaza haberlerinde ya da içinde buldukları tehlikeli durumla ilişkili olarak haberleştirildiklerinde, çocuklar, 'kırılganlık', 'pasiflik', 'savunmasızlık' ya da 'masumiyet' gibi atfedilmiş niteliklerine yapılan göndermelerle, okurun duygularını tetikleyici bir anlatımla sunuluyor.

Hürriyet, 7 Haziran 2018

³² UNICEF, "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme", 1989, https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html

³³ Philippe Ariès, *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*, çev. Robert Baldick (New York: Vintage Books, 1962).

Bu rapor kapsamında incelenen haber metinlerinin birçoğuna hâkim olan bu anlatım, özellikle habere konu olan olayın öznesi ya da etkileneni çocuk olduğunda daha belirgin bir hal alıyor. *Hürriyet* gazetesinin 'TAKLA ATTI, 2 çocuğu öksüz kaldı' başlıklı haberinde bir trafik kazası konu ediliyor. Başlıkta yer alan "2 çocuğu öksüz kaldı" ifadesiyle, olayda haber değerini oluşturan unsur, kazada hayatını kaybeden kadının iki çocuğunun 'annesiz' kalması olarak aktarılıyor. Haber, seçilen fotoğraf ve metinde yer alan "Yasemin Tunç'un 6 yaşındaki kızı Buse'nin anaokulu mezuniyet töreni fotoğraflarını, 'Annesinin prensesi büyümüş de diploma alıyoruz canımın içi dünyam' notuyla paylaşmıştı" ifadeleriyle, anne ile çocuklar arasındaki ilişkiye dair ayrıntılar sunuyor. Gazete, haberi daha vurucu kılmak amacıyla, çocukları, olayın öznesi olmamalarına rağmen, haberin dramatik unsurları haline getiriyor.

Benzer şekilde, siyasi içerikli haberlerde de çocukların, gazetelerin siyasi söylemlerinin dramatik ve destekçi öğeleri olarak sunulduğu gözlemlendi. Çocuklara yazılı basında, özellikle 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesindeki tartışmalarla ilişkili olarak, eğitim, sağlık, göç gibi konular etrafında yer verildi ve bu haber ve köşe yazılarında çocuklar, politik argümanları pekiştiren konumlarda öne çıkarıldı.

Muharrem İnce, Tokat mitinginde kürsüye çıkan ilköğretim okulu öğrencisine; "Konuşuyorum şimdi, in bakalım, in bakalım, in bakalım. Bak canlı yayındayız bur da, gitti bir dakika" diyerek ve kürsüden indirdi. Bu sert tavrın tepki çekmesi üzerine Çorlu'da mizansene imza atılmak

istendi. İnce, kendisine çiçek verdirilen kız çocuğunu severek görüntü vermeye çalıştı ancak bu gösteriyi küçük kız çocuğu bozdu. İnce, çiçeği bırakıp kaçan kız çocuğunu, "Dur gel nereye gidiyorsun? Gel kız adımı söyle? Dur bir dakika adını buraya söyle? Söyle adım?" dese de ikna edemedi.

Yeni Şafak, 22 Haziran 2018

Yeni Şafak gazetesinde yayımlanan 'Çocuk tiyatrosu' başlıklı haber, çocuğun seçim propagandası aracı olarak kullanıldığı iddiasıyla kurgulanıyor. Gazete, "İnce, kendisine çiçek verdirilen kız çocuğunu severek görüntü vermeye çalıştı ancak bu gösteriyi küçük kız bozdu" ifadeleriyle, çocuğa politik bir irade atfediyor ve habere hâkim olan siyasi söylem çerçevesinde onu araçsallaştırılıyor.

Sabah gazetesinde yer alan 'CHP'li belediyeye 4 çocuk fazla geldi' başlıklı haberde ise, otizmlili dört çocuğun, eğitim gördükleri kurumun kapatılmasıyla yaşadıkları mağduriyete yer veriliyor ve eğitim hayatları boyunca karşı karşıya kaldıkları sorunlar aktarılıyor. Gazete, olayı belediye başkanlığını yürüten partiyle ilişkilendirerek, haberde ortaya konan sorunu, çocukların yaşadıkları mağduriyetten politik bir zemine çekerek, söz konusu mağduriyetin toplumsal boyutunu göz ardı ediyor.

CHP'li belediyeye 4 çocuk fazla geldi

CHP'Lİ Maltepe Belediyesi, 4 otizmli çocuğun, belediye imkanlarının yetersiz olduğu gerekçesiyle eğitimlerine son verdi.

İstanbul Maltepe'de Özel Bahadır Erdoğan Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, kendisi de engelli olan Bahadır Erdoğan ve ailesi tarafından yaptırıldıktan sonra Maltepe Belediyesi'ne bırakıldı. Maltepe Belediyesi okulu özel bir şirkete işletmesi için 5 yıllığına kiraya vererek devretti. Belediye 5 yılın sonunda da okulu yeniden devraldı.

Bütün sıkıntı bundan sonra başladı. İddiaya göre Başkan Yardımcısı Canan Döner tarafından alınmayacağı

taahhüt edilen 800 liralık katkı payı tehditle yeniden istendi. Belediye aşevinden getirilen yemekler parayla verildi ve sabah 7.30'da evden alınan çocuklar eğitimden gelene kadar 1.5 saat üzerleri kilitlenerek bir odada tutuldu. Ayrıca yazın gelmeyen çocuklar gelmiş gibi gösterildi ve bakanlıktan para alındı. Aileler seslerini yükseltince belediye eğitim merkezini personel, araç ve malzeme yetersizliği ile kapattığını açıkladı. Yaşadıkları olay karşısında savcılığa giderek şikayete bulduklarını söyleyen otizmli Ekincan Alptekin'in (25) annesi Deniz Dönderici "Maltepe Belediyesi'ne 4 otizmli öğrenci yük oluyoruz yani. Amaç tamamı ile bu 4 çocuğu tek mutlu oldukları okuldan uzaklaştırmak ve biz velileri de cezalandırmak" dedi. **Furkan KARA**

Sabah, 9 Haziran 2018

Nisan 2018'de ABD hükümeti, güneybatı sınırından ülkeye yasadışı yollarla geçen ve ABD Gümrük ve Sınır Koruması yasalarını ihlal eden tüm göçmenler hakkında cezai soruşturma uygulanmasını öngören bir karar aldı. 'Nisan 2018 politikası' ya da kamuoyunca daha çok anıldığı şekliyle 'sıfır tolerans politikası', yasadışı geçiş yaptığı için ceza soruşturması ve gözaltı sürecine tabi tutulan göçmenlerin sayısında ciddi bir artışa neden oldu.³⁴ Politikanın katı şekilde uygulanmasıyla, sınırı yasadışı olarak geçen tüm göçmen ailelerde, yetişkinlerin cezai soruşturmaları tamamlanana kadar çocuklar ebeveynlerinden ayrı merkezlerde gözaltında tutuldu. 20 Haziran 2018 günü imzalanan bir kararla bu uygulamaya son verildi ve çocuklar ebeveynleriyle birlikte gözaltına alınmaya başladı.

Çocukları aileleriyle KAFESLEYECEK

ABD Başkanı Donald Trump, Meksika sınırını geçerek ülkeye yasa dışı yollarla giren ailelerin çocuklarından ayrılması düzenlemesinde geri adım attı. Ancak yeni kararname, sınırı yasa dışı yollarla geçenler hakkında yasal yaptırım uygulanmasını içeren Başkan'ın "sıfır tolerans" politikasını tamamen sona erdirmiyor. Trump'ın imza attığı kararname

bu kez de, gözaltına alınan ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte tutulmasını öngörüyor. İmza töreninde konuşan Trump, "Bu aileleri bir arada tutmaya ilişkin. Ayrılan aile manzarasından hoşlanmıyorum" dedi. Küçük çocukların kafesler içinde tutulan görüntüleri ve ailelerine seslenmeleri tüm dünyada büyük öfkeye ve tepkilere neden olmuştu.

Yeni Şafak, 22 Haziran 2018

ABD sınır koruma politikalarındaki bu uygulama değişikliği, özellikle göçmen çocukların ebeveynlerinden ayrı tutulması ve cezai soruşturma süresince yaşanan insan hakları ihlalleri, Türkiye yazılı basınında da sıkça yer aldı. Gazeteler, ABD'nin yasadışı sınır geçişlerine yönelik uygulamalarına dair tutumunu eleştirirken, çocukların ailelerinden/ebeveynlerinden ayrılmasını "dram" olarak nitelendirdi; ABD'nin tutumuna yönelik eleştirilerde, çocukların içinde buldukları bu "dramatik" durum araçsallaşırıldı.

³⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Q&A: Trump Administration's "Zero-Tolerance" Immigration Policy", 16 Ağustos 2018,

<https://www.hrw.org/news/2018/08/16/qa-trump-administrations-zero-tolerance-immigration-policy#q7>

2.2. Bir aşğılama unsuru olarak çocukluk

Çocuklukla ilgili kalıp yargılar genellikle yetişkinler ve çocukların entelektüel becerileri arasındaki farklara dayandırılır ve bu bakımdan çocukluk, yetişkinliğin zıddı olarak tasvir edilir. Bu negatif tanımlama, çocuklar ve çocukluk hakkında, yetersizlik, kısıtlılık, rasyonel olmamak gibi olumsuz niteliklerle şekillenen kalıp yargıları üretir. Öyle ki, dile yerleşen 'çocuk gibi' nitelemesi, 'yetenekleri gelişmemiş, çocuk kalmış' anlamında kullanılır ve çocukluk, bir gelişmemişlik ve yetersizlik referansı olarak kabul edilir.³⁵

Sekizi de Yunan'ın askeridir...

15 Temmuz'dan sonra Yunanistan'a kaçan sekiz darbeci FETÖ mensubu asker, düzmece yargılamaların ardından geçen ayın sonunda serbest bırakılmışlardı.

TAMER KORKMAZ

tamer.korkmaz@yenisafak.com.tr

Avrupa (Terör) Birliği'nin "şımarık çocuğu" Yunanistan FETÖ'nün darbecilerini çok sevdi.

"Uluslararası Hukuk" diye bir derdi olmayan Yunanistan, darbeci askerlerin üzerine titriyor. Onları, adeta pamuklara sardılar. Bu hainlere

"İltica" hakkı da tanıdılar...

Yetmedi: Üstüne bir de "kişlada koruma altına" aldılar!

Yunan gazetesi Ta Nea'nın "**8'leri Kişla'da Korumuyorlar**" başlığıyla manşete çektiği haber, Atina'nın korkusunu da ele veriyor: "Türkiye'nin muhtemel bir operasyonla darbecileri paketeleyebileceğinden ciddi kaygı duyuyorlar. O yüzden de böyle bir önlem almışlar!"

"Komşu'da, korku dağları bekliyor.

Hâlbuki korkunun ecele faydası yoktur.

★

FETÖ'nün kaçak darbecileri Yunanistan'da bir kişlada "el bebek gül bebek" misali itina ile himaye edilip, beslendiğine göre; bu demektir ki, artık onlar sığındıkları Yunan'ın her türlü askeri olmuşlar!

Tam yerine denk gelmişken...

"Kaderin Cilvesi" şu ibretlik manzaraya bir bakalım:

İzmir'deki "Askeri Casusluk" Davası'nda kimi subayları "Yunanistan'a casusluk yapmakla" suçlayan, iftira atan **FETÖ mensubu Savcı**, geçtiğimiz Nisan'da "Yunanistan'a kaçarken" yakalanmıştı!

Dahası var...

"Askeri Casusluk Davası'nın mahkeme heyetinde yer alan **FETÖ'cü Hâkim** de "Yunanistan'a kaçmak isterken" bir hafta önce enselemedi!

★

Geçenlerde Almanya'ya tüymek için hazırlanan, ancak yurt dışına çıkış yasağı nedeniyle kaçamayan şu CHP'li Eren Erdem vardı, ya...

Hani, FETÖ'nün 17-25 Aralık'tan kısa süre sonra sahneye sürüp sürekli manşet servisi yaptığı "Karşı" gazetesinin genel yayın yönetmenliğini de yapmış olan "Bin Bir Surat" Eren!

Üç yıl önce, twitter'da aynen şöyle yazmıştı: "**Sayet İran ile Türkiye karşı karşıya gelirse; Türkiye'ye karşı, İran'ın safında yer alırım.**"

Vaziyet böyleyken; biz de buradan hareketle soralım:

Varsayalım: Türkiye ile Yunanistan savaşa girseler...

Kahpe Yunan devletinin el üstünde tuttuğu şu FETÖ'cü 8'ler ne yaparlar, acaba?

Hiç kuşkunuz olmasın: Bu darbeci vatan hainlerinin alayı Yunanlıların yanında saf tutarlar...

Hatta bununla da kalmazlar: Yunanistan Ordusu'na asker yazılırlar, Müslüman Türkiye'ye karşı savaşırılar, Mehmetçiğe kurşun sıkarlar!

ZATEN İŞİN İÇİNDELER

Şimdi de, Yunanistan'ın "Avrupa'daki Patronu"na bir bakalım: Yani, Almanya'nın FETÖ'cülerini himayesi bahsine gelelim...

DER SPIEGEL dergisi "Şubat ayında hazırlanan bir raporun ardından, Berlin'in artık FETÖ'ye kuşku duyarak yaklaşmaya başladığını" yazmış...

Bu gibi durumlarda, "Öğleden sonra günaydın" diyorlar!

Fetullah'ın kaçak savcılar Öz ile Kara'ya kol kanat geren, Almanya'daki NATO Üssü'nde bulunan FETÖ'cü subayları himayesine alan ve yine kaçak FETÖ'cü imam Adil Öksüz'ün Almanya'da olduğuna dair bilgiler üzerine Ankara'nın "nota verdiği" Berlin'den bahsediyoruz!

Mesela, "**Nihayet gördüler**" diye manşet atanlar var...

15 Temmuz'daki darbe girişiminden sonra bile "kılını kıpırdatmayan" Kahpe Berlin, FETÖ'cülerin neler yaptığından haberdar değil mi? Bunların "ne olduklarını" bilmiyor mu?

"Bilmek" ne kelime; onları canla başla destekliyorlar...

Bağımsız Türkiye'ye yönelik her türlü FETÖ saldırısının bir ucundan da "ABD'ye bağımlı" Almanya devleti tutuyor, zaten...

Dahası, 15 Temmuz'daki darbe girişiminin başarısızlığa uğramasından dolayı büyük hayal kırıklığı yaşayan başkentler arasında Berlin de vardı!

Ezcümle...

Alman devletinin FETÖ'yü himaye eden tavrında zerrece değişiklik yok.

Rapor Şubat'ta hazırlanmış; Haziran'ın ortasına geliyoruz.

-Değişen ne olmuş? Hiç...

Derginin haberine konu olan raporun da herhangi bir şeyi değiştireceğini sanmayın!

Yasak savma kabiliinden bir atraksiyondur. Göstermeliktir.

Oyalama taktiği gereğince "**yeni bir numara**" çekiyorlar.

-Hepsi budur!

Yeni Şafak, 12 Haziran 2018

³⁵ bkz. 'çocuk gibi', Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri

Tamer Korkmaz, 'Sekizi de Yunan'ın askeridir...' başlıklı köşe yazısında, "Avrupa (Terör) Birliği'nin 'şımarık' çocuğu Yunanistan FETÖ'nün darbecilerini çok sevdi" ifadeleriyle, Yunanistan'a dair kalıplaşmış bir yargıyı tekrar ederken, çocukluğu 'şımarıklık'la özdeşleştirip bir aşağılama unsuru olarak kullanıyor. Bu yazıda görüldüğü üzere, çocukluğa yönelik olumsuz algı, nefret söyleminin ve ayrımcı söylemin ifade aracı haline gelebiliyor.

Batı neden 24 Haziran'a bakıyor

Bayramda İstanbul'un büyük oranda boşaldığı bilinen bir durumdur. Güzelleştirilen yollar, yaygınlaştırılan hava ulaşımıyla uzak yakın ayrımı ortadan kalktı gibi.

Aileleri, en azından ebeveynleri aşka illerde bulunan İstanbul mukimleri bayramlarda oralara adeta akın ediyorlar.

İstanbul'un buna mahsus sosyolojisini herkesten çok daha bilen **Cumhurbaşkanı Erdoğan**, bu duruma rağmen, Büyük İstanbul

mitingini geçtiğimiz Pazar günü yapmayı seçti.

Mitingde, ya dillere pelesenk olan şekliyle İstanbul sürprizler şehri olduğunu bir kez dahagösterdi ya da vatandaş Erdoğan'a sevgisini, söz konusu şartlarda bile gösterme gayretini izhar etti ki, sonuçta, kimsenin (hatta AK Partililerin bile) beklemediği rekor bir katılım gerçekleşti.

Eski başbakanlardan Tansu Çillerin sürpriz katılımı dâhil, mitingde kimlerin neleri, nasıl konuştuklarını bizzat görmüş veya haberlerden okumuşsunuzdur.

Şu seçim ortamında makul görülen politik polemikleri bir yana bırakırsak, bence Yenikapı Mitingi'nde söylenmesi zorunlu olanı, belirlenmesi gereken gerçek siyasi farkı yine Cumhurbaşkanı Erdoğan dile getirdi:

"Büyük Türkiye güçlü Meclis, güçlü cumhurbaşkanı ister. Unutmayın vakit Türkiye vaktidir. (...) Batı 24 Haziran'a bakıyor. Neyi bekliyor Batı? Acaba Erdoğan nasıl çökecek. Batı'ya da gerekli dersi vermeye hazır mıyız? (...) Ben size inanıyorum. Allah'ın izniyle yine vereceksiniz."

"Batı 24 Haziran'a bakıyor!"

Asıl gerçek bu, 24 Haziran seçimlerinin asıl siyasi farkı işte buradan doğuyor.

Bunu gereğince görebilmek için, Batı'ya bakmaya da gerek yok aslında, Batı'nın örgütlediği yıkım koalisyonunun mensuplarına bakmak yeterli.

Yıkım koalisyonun baş elemanları şunca zamandır miting yapıyorlar, mikrofonlara, ekranlara konuşuyorlar ama sahnelerde sünnet çocuğu şımarıklarıyla gerdan kıran CHP adayından, Erdoğan'ın başarıya endeksli güzel hizmetlerini karartmak için, yalanlara ve sahteliklere tutunarak var gücüyle çabalayan adaya, milliyetçilik adına İçişleri Bakanı'yla doğrudan polemige girerek teröre destek çıktığını fark edemeyen faşist adaydan, müstakil bir seçim çalışması yürütüyor gibi görünerek yıkım koalisyonuna destek veren

terör temsilcisi adaya kadar... hiçbirinden en küçük bir Batı eleştirisi sadır olmadı, olacak gibi de görünmüyor.

Aynı şekilde 15 Temmuz darbesi sanki hiç olmamış gibi davranan yıkım koalisyonundan, Suriyeli mültecileri kana doğmayan katile geri teslim etme konusu dışında, ne Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı hareketleri, ne de Kandil operasyonu konusunda yine tık çıkmıyor.

Peki, yıkım koalisyonundakiler, Batı'nın istiklalimize kastettiğinden, güçlü Türkiye'yi ve karar alma ve uygulama iradesi yüksek bir yöneticiyi asıl bu nedenle istemediğinden habersiz olabilirler mi?

Dahası, Batı'nın bizim coğrafyamızda son yüz yıldır kendi hükümrânlığını kurmaya çalıştığından ve dolayısıyla bölgemizdeki kanın, vahşetin asıl sorumlusu olduğundan habersiz olabilirler mi?

Yine aynı maksatlarla, Batı'nın FETÖ'ye, diğer terör örgütlerine sahip çıktığını, Türkiye'yi zaafa uğratacak planlarından bir kısmını bunlar üzerinden uyguladığını gerçekten bilmiyorlar mı?

Hiç kuşkunuz olmasın, hepsini en az bizler kadar iyi biliyorlar.

Bilmeze yatmalarının, suspus olmalarının nedeni, ta göbeklerinden Batı'ya bağlı olmalarından.

O nedenle ısrarla diyoruz ki, **24 Haziran seçimleri Türkiye'nin en büyük seçimidir**. Çünkü Allah muhafaza yıkım koalisyonunun tırnağı şu ya da bu oranda iktidarda yer tutarsa, tırnağı asıl yer tutan Batı olacaktır.

Yıkım koalisyonu asıl bunun için vardır; onlar üzerinden seçime dâhil olan FETÖ'süyle, terör örgütleriyle birlikte Batı'nın ta kendisidir.

Siyasi ortamın nasıl şekillendiği ise malumdur. Bir tarafta tek başına Erdoğan, diğer tarafta yıkım koalisyonu.

Türkiye'de ikinci bir Erdoğan'ın bulunmadığı, yıkım koalisyonunun adaylarından ise mebzul miktarda her zaman bulunabileceği ortadadır.

Batı, 24 Haziran seçimlerindeki planları işlemediğinde, başka İnceler, Temeller bulacağından emindir. Ancak asıl emin olmak istediği ilk ve en önemli şey, Batı'nın Türkiye'yi dize getirme planlarını bozan Erdoğan'ın tökezletilmesidir.

Ülkelerin zamanı insanların zamanı gibi akmaz. Ülke adına yapılabilecek bir yanlış sonuçları hemen görünür ancak tamiri için çok uzun yıllar gerekir. Nitekim biz, Batı etkisiyle kendi ihmallerimizden, ayrırlıklarımızdan, aymazlıklarımızdan, sorumsuzluklarımızdan doğan sorunlarla iki yüz elli yıldır boğuşuyoruz ve ancak son on altı yılda, yani Erdoğanlı yıllarda bunlardan kimilerini çözme konusunda irade göstererek, kısmen yol alabildik.

Bu nedenle diyoruz ki, başka Türkiye ve Erdoğan yok.

24 Haziran seçimleri, güçlü Türkiye'yi ve onun liderini istemeyen Batı'ya karşıdır.

Bu, her şeyden önce Batı konusunda dilini yutmuş gibi davranan yıkım koalisyonunun adaylarından bellidir.

Yeni Şafak, 19 Haziran 2018

Ömer Lekesiz'in 'Batı neden 24 Haziran'a bakıyor' başlıklı köşe yazısında da çocukluğun bir hakaret olarak referans alındığı görülüyor. Yazıda geçen "Yıkım koalisyonun baş elemanları şunca zamandır

miting yapıyorlar, mikrofonlara, ekranlara konuşuyorlar ama sahnelerde sünnet çocuğu şımarıklarıyla gerdan kıran CHP adayından, Erdoğan'ın başarıya endeksli güzel hizmetlerini karartmak için, yalanlara ve sahteliklere tutunarak var gücüyle çabalayan adaya, milliyetçilik adına İçişleri Bakanı'yla doğrudan polemige girerek teröre destek çıktığını fark edemeyen faşist adaydan, müstakil bir seçim çalışması yürütüyor gibi görünerek yıkım koalisyonuna destek veren terör temsilcisi adaya kadar... hiçbirinden en küçük bir Batı eleştirisi sadır olmadı, olacak gibi de görünmüyor" ifadelerinde Lekesiz, çocukluğu şımarıklıkla ilişkilendirerek, bir aşağılama unsuru olarak kullanıyor.

YAŞIN KÜÇÜK AMA BÜYÜK SİYASET YAP

Ertuğrul ÖZKÖK
eozykok@hurriyet.com.tr

TÜRKİYE'ye dönüşünden sonra Deniz Baykal'la ilk defa önceki akşam konuştum. Aslında bayramını kutlamak için bir gün önce aramıştım. Ama dün konuşabildik.

ÇOCUK GİBİ GÖRÜNEN BİR ADAYLA SOHBET

Biraz egoistlik gibi olacak ama, gazetecilik açısından da bir bakıma iyi oldu.

Çünkü Baykal önceki gün çok anlamlı bir görüşme yaptı. Şu an Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinde en genç aday olan 18 yaşındaki İsmail Hakkı Gül ile görüşti.

Deniz Baykal seçilirse yeni TBMM'nin en yaşlı üyesi olacak. İsmail Hakkı Gül seçilirse yeni TBMM'nin en genç üyesi olacak.

İLK FOTOĞRAFINDAN DAHA İYİ GÖRÜNÜYOR

Önce Deniz Bey'in havasını aktarayım.

Geçen gün çıkan fotoğrafında Deniz Bey iyi görünmüyordu. Ancak dün genç adayla birlikte çekilen fotoğrafları içini rahatlatmış. Deniz Bey çok daha iyi görünüyordu.

AĞIR KONUŞUYOR AMA GEÇEN SEFERDEN ÇOK İYİ

Bundan önce ayağımın kırıldığı için ertesi gününde konuşmuştu Deniz Bey'le.

O zaman Almanya'da hastanede idi. Kızı Ash, "Babam konuşmak istiyor" deyip vermişti.

Bana hem geçmiş olsun demişti, hem de iyi yıllar dilemişti. Dün sesi çok daha zinde geliyordu. Ama yine de konuşması hâlâ bildiğimiz o cevval Deniz Bey değil. Veya biz alışmamışız onun yaşa konuşmasına.

Fotoğraf: Fahri ARIKAN

FOTOĞRAF İZİNİNİ ALIP YAYINLIYORUM

Gül'le birlikte fotoğraf çekirip çekirmediğini sordum. Çektirmiş. Sakıncası yoksa görebilir miyim diye sordum. Bana 4 kare gönderdi. Yayınlama izni de aldım.

ŞU AN ÇOK DAHA AZİMLE GÖREV YAPMAYA HAZIRIM

CHP'nin onu Antalya'dan birinci sıradan aday yapması bazı kişilerce eleştirilmişti.

Ben buna hiç katılmıyorum. "Ben bu ülkenin iyi gününü de kötü gününü de gördüm,

yaşadım. Sağlığı, hastalığı gördüm. Ama ülkeme karşı olan sorumluluğum aynen duruyor. Şartların ne olursa olsun görevimi yapmaya devam edeceğim."

GENÇ ADAYIN HEMINGWAY ÖRNEĞİ ONU ETKİLEMİŞ

Kendisini ziyarete gelen 18 yaşındaki aday, "Bu görüşme beni Hemingway'in 'İhtiyar Adam ve Deniz' öyküsüne götürdü. Yaşlı bir balıkçının aldığı yaralara rağmen azimle mücadelesini anlattı. Pes etmeyen bir insan hikâyesi bu. Genel başkanımız Deniz Bey'de de bu azmi gördüm."

8 TAVSİYE

Partin yanlış bir yola girerse sakın ona uyma

DENİZ Bey en genç adaya şu tavsiyelerde bulunmuş:
■ **GENÇ ADAM:** "Küçük siyaset yapma. Kendin için siyasetten uzak dur. Yüksek siyaset yap. Yani millet için, devlet için, halk için siyaset yap."

■ **GENÇ ADAM:** "Siyaset yaparken insanlıktan ayrıma, insanlığı ve insanlığı unutma."

■ **GENÇ ADAM:** "Partin, liderin yanlış yola girerse sakın ona uyma. Partini insanal bir siyasetin çizimine çekmeye çalış."

■ **GENÇ ADAM:** "Rakiplerle mücadele ederken kişisel kavgaya girme."

■ **GENÇ ADAM:** "Unutma siyaset bir duruştur. Şartlar ne olursa olsun bu duruş vazgeçilmezdir."

■ **GENÇ ADAM:** "Ülkenin iyi gününde de kötü gününde de hizmet etmiş eski yöneticilerine karşı vefalı ol. Onların artık aktif siyasette olmasa bile varlıkları ile bu ülkeye hâlâ hizmet edebileceklerini unutma."

sorumluluktur."

■ **GENÇ ADAM:**

"Kendine sağlam rol modelleri seç. Ben Atatürk ve İsmet İnönü gibi büyük değerlerin takipçisiyim. İkinci Dünya Savaşı'nda ülkelerini bu badireden salımlan ve başarı ile çıkaran Churchill ve Roosevelt gibi devlet adamlarını iyi inceledim. Şimon Peres'in tecrübeyi nasıl bir devlet aklı haline getirdiğini gözlemledim."

■ **GENÇ ADAM:**

"Egonu kontrol etmeyi bil. Ülkenin menfaatinin senin egondan daha önemli olduğunu hiç unutma."

■ **GENÇ ADAM:**

"Ülkenin iyi gününde de kötü gününde de hizmet etmiş eski yöneticilerine karşı vefalı ol. Onların artık aktif siyasette olmasa bile varlıkları ile bu ülkeye hâlâ hizmet edebileceklerini unutma."

Hürriyet, 20 Haziran 2018

Ertuğrul Özkök'ün 'YAŞIN KÜÇÜK AMA BÜYÜK SİYASET YAP' başlıklı köşe yazısı, 24 Haziran seçimlerinde milletvekili adayları olan İsmail Hakkı Gül ile Deniz Baykal'ın görüşmesini konu alıyor. Özkök, Gül'ün en genç, Baykal'ın ise en yaşlı aday olduğunu vurgulayarak, ikiliyi doğrudan yaşlarıyla değerlendiriyor. 'ÇOCUK GİBİ GÖRÜNEN BİR ADAYLA SOHBET' ara başlığı, Gül'ün görüntüsü nedeniyle milletvekili adaylığı için sıradışı olduğu ve çelişkili bir durumda bulunduğu algısını oluşturuyor.

Hürriyet, 21 Haziran 2018

Ertuğrul Özkök, bir sonraki günkü köşe yazısında yine, yaşı ve görüntüsü nedeniyle Gül'ün adaylığını sorunsallaştırıyor; 'Bu aday genç değil düpedüz çocuk ya' başlığıyla onu "çocuk gibi görüldüğü için" milletvekili olmak için gereken yeterlilikten yoksun biri olarak sunuyor. Özkök'ün, iki köşe yazısında da çocukluğu bir yetersizlik referansı olarak kullanması, toplumun çocuklara yönelik mevcut olumsuz yargılarının pekişmiş bir örneğini teşkil ediyor. Çocuklar, günlük dile yerleşmiş birçok kalıp yargının içerdiği olumsuz atıflarla damgalanıyor.

SONUÇ

Çocukların yazılı basındaki temsiline dair bir analiz sunan bu raporda, Türkiye’de yazılı basında çocuklarla ilgili hangi konularda haberler ve köşe yazıları üretildiği ve bu metinlerin nasıl sunulduğu incelendi.

Yazılı basında, çocuklar, faili ya da etkileneni oldukları şiddet içerikli haberlerde yer aldıklarında, konu edilen olayla ilişkilenişleri trajik sunumlarla vurgulanıyor. İçinde buldukları durum ya da ilişkiler ağı nedeniyle risk ya da tehlike altında oldukları kabul edilen çocuklar hakkındaki haberlerde ise, durumun dramatik boyutlarının ön planda çıkarıldığı, riski ya da tehlikeyi oluşturan toplumsal koşullardan ziyade, trajik öğelerin vurgulandığı görülüyor. Yazılı basında, ayrıca, çocukların yaş, cinsiyet, etnik ya da ulusal kimliği gibi özellikleri hakkında kalıp yargılar üretilmesine neden olabilecek şekilde, kişisel mahremiyetlerinin ihlal edildiği metinlerle sıklıkla karşılaşılıyor. Öyle ki, çocukların ‘tehlike’ ya da ‘risk’ altında oldukları gerçeği, ‘tehlike’ oluşturdukları algısıyla iç içe geçebiliyor; çocukların içinde buldukları hak ihlalleri düğümü görmezden gelinerek yeni ihlallere zemin oluşturabiliyor.

Eğitim, sağlık, spor, kültür ve sanat, çocuklarla ilgili önemli haber alanları teşkil ediyorlar. Bu konular etrafında üretilen haberler, çocukların ‘gelişmekte olan’, ‘eksik bireyler’ olduğu yönündeki toplumsal kabullere de uygun şekilde, çocukları ‘öğrencilik’, ‘gelişme çağındaki genç beden’ gibi temsillerle sunuyor. Yazılı basın, çocukların meselelerine, ancak çocuklara ses vermeyen gözlemler ve genellikle yetişkinlere hitap eden metinlerle değiniyor.

Gazetelerin, çocuklara doğrudan ya da dolaylı olarak yer verdiği metinlerin birçoğunda çocukları dramatik birer öge olarak sunmaya eğilimli olduğu gözlemleniyor. Haberde daha dokunaklı ya da dikkat çekici bir sunum elde edilebilmesi için, çocukların söz konusu olay ya da durumla ilişkisindeki trajik öğeler ön plana çıkarılıyor. Özellikle siyasi içerikli köşe yazılarında ve haberlerde çocuklar, metinlerde yer verilen siyasi argümanlar için destekleyici unsurlar olarak kullanılıyorlar.

Yazılı basında çocukların temsil ve ifade alanı ne yazık ki son derece dar. Çocuklarla ilgili haberler ve köşe yazılarının niceliği ve niteliği düşünüldüğünde, medyanın yazarı ya da okuru olarak çocukların gazetelerin hedef kitlesi içinde görülmediği söylenebilir. Yazılı basının çocuklarla ilişkisindeki bu kısıtlılığın yansımaları, medyanın geleneksel ve dijital tüm araçlarında görülüyor. Bu sorunun çözümü, bir söylem alanı olarak medyanın, çocuk haklarına saygılı, çocuğun erişiminin ve katılımının mümkün olduğu bir alana dönüştürülmesiyle mümkün.

Başka bir medya mümkün

Çocuk haklarına saygılı medya bir lütuf değil; BM ÇHS’ye taraf olan Türkiye’de gazeteciler için hem mesleki, hem vicdani, hem de politik bir sorumluluk. Çocuk haklarına saygı göstermeyen, ayrımcılık yapan, çocukları nesneleştirerek kullanan, özel hayatlarına saygı duymadan kişisel bilgilerini rahatlıkla yayan, seslerine yer vermeyen, onları hak ve özgürlük sahibi bireyler değil, sadece korunmaya muhtaç, güçsüz varlıklar olarak gösteren medya Türkiye’nin de taraf olduğu BM ÇHS’yi ihlal etmiş oluyor.

Elbette, hem dünyada, hem de Türkiye’de, söz konusu sorumluluğa uygun bir şekilde çalışan medya kuruluşları da bulunuyor. Bu kuruluşların çoğu, konuya dair rehber ilkeler doğrultusunda yayın yapıyor. Örneğin pek çok dile çevrilen ‘BBC Yayın İlkeleri’, bu alanda dünyanın her yerindeki gazeteciler için etik bir rehber niteliği taşıyor. UNICEF ise, çocuklarla ilgili, yaşlarına uygun ve hassas bir şekilde haber yapılması konusunda yardımcı olabilecek rehber ilkeler sunuyor.³⁶ Dünyanın pek çok yerinden yüzlerce sivil toplum örgütünün oluşturduğu Çocuk Hakları Bilgi Ağı tarafından yayımlanan *Çocuklarla İlgili Haber Yaparken Başvurulacak Etik İlkeleri* de bu alanda anılması gereken çalışmalardan biri.

³⁶ UNICEF, “Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif”, www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Cocuk%20Haklari%20ve%20Gazetecilik.pdf

Türkiye’de ise, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi ve TRT Çocuk’un doğrudan çocukları konu alan yayın ilkeleri bulunsa da, çoğu televizyon ve gazete kuruluşu, bu konuda özel bir ilkeler bütünü benimsemiş değil; çoğunlukla genel yayın ilkeleri çerçevesinde, çocuk konusunu ele alan bazı düzenlemeler söz konusu. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, British Council ve BBC’nin ortaklaşa hazırladığı *Medyada Çeşitlilik Kılavuzu* ise, çocuk haklarını gözeten bir ilkeler rehber olarak öne çıkıyor.

‘Çocuğa saygılı medya’ ile kastımız, çocuğu koruyan, onu gerçek sorunları ve potansiyelleriyle görünür kılan, fiziksel ya da duygusal olarak incitmeyen, sömürmeyen bir medyanın yanı sıra, onların düşüncelerine ve seslerine yer verip saygı gösteren bir medya. Çocuğa saygılı bir medyanın hepimiz için bir yükümlülük olduğunu kabul etmek ve mikrofonu, fotoğraf makinasını, kayıt cihazını çocuklara çevirmek ya da bizzat kullanmaları için onlara vermek gerekiyor.

Medyada çocuk katılımına yönelik öneriler

Medya, topluma bilgi akışını, yurttaşlar arasında ortak bir görüş oluşmasını, toplumun değer yargılarının ve tavırlarının değişmesini sağlayabildiği, yani tüm toplumu yönlendirme gücüne sahip olduğu için, çocuğun medyaya katılımı, onun kamusal yaşama katılımı anlamına geliyor. Bu da, medyada çocuk katılımının hem demokrasi, hem insan hakları kültürü, hem de çocukların bireysel gelişimleri açısından önemini bir kez daha ortaya koyuyor.

BM Çocuk Hakları Komitesi, çocuklara görüşlerini ifade etme olanağı sağlaması açısından medyanın önemini vurguluyor ve medyada çocukların seslerinin daha fazla duyulması gerektiğini belirtiyor. Ancak BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne imza veren Türkiye’de, medya çocuklara bu olanağı yeterince tanımıyor; çocuklar medyada etkin bir şekilde yer alamıyor, pasif izleyici ya da haber nesnesi olarak kalıyor.

Giriş bölümünde de değindiğimiz gibi, dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlasını oluşturdukları halde, çocukların yüzde beşinden daha azı medyada yer alabiliyor. Oysa hem demokrasinin, hem de çocuk hakları sözleşmelerinin temel ilkelerine göre, medyada yer alarak kamu yaşamına katılmak, çocukların hakkı.

Peki, çocuklar medyaya gerçekten katılabilirler mi? Çocukların potansiyellerinin farkına varmak ve yüzümüzü çocuğa çevirmekle başlayacak bir süreç, çocukların medyaya katılımlarını mümkün kılacak bir alanın açılmasını sağlayabilir. Bu katılım, medyanın tüketicisi ve aynı zamanda üreticisi olarak çocuğun medyada yeterli ölçüde ve doğru biçimde temsil edilmesini amaçlamalıdır. Çocuğun medyaya katılımı dört başlık altında değerlendirilebilir:

- Çocukların görüşlerini ifade edebilmelerine olanak sağlanması (medya ürünlerinde çocuklara özel olarak ayrılan sayfalar, bölümler, köşeler vb.)
- Medyanın çocukları ilgilendiren konularda onların da görüşlerini alması ve bu görüşlerin ilgili kişi ve kuruluşlara ulaşmasına aracı olması (Örneğin, televizyon ve gazetelerin, çocukların Millî Eğitim Bakanlığı’nın müfredat değişikliği yapması konusundaki düşüncelerine ve görüşlerine yer vermesi)
- Çocukların kendilerini ilgilendiren konularda bilgi edinmelerinin sağlanması (Örneğin Anayasa’nın çocuklarla ilgili bir maddesinde yapılan değişikliğin çocuklar açısından ne ifade ettiğinin çocuklara anlatılması)
- Çocukların kendi medya ürünlerini oluşturmalarına olanak tanınması

Yukarıdaki son maddede belirtildiği gibi, medyada çocuk katılımının sağlanmasının yollarından biri de, çocuklara kendi medya ürünlerini oluşturmalarına olanak sağlamak. Türkiye’de ve dünyada, bunun, az sayıda da olsa, çeşitli örnekler var. Bize çocuklarla birlikte başka bir medya mümkün olduğunu gösteren bazı örnekleri sıralamakta fayda var:

11 yaşındaki Bengi Su Dönmez'in sokaktaki açık elektrik kabloları hakkında yaptığı **Sakin Ona Basma** adlı filmde, Bengi Su günlük yaşamında tanık olduğu bir sorunu, kamerayı eline alarak görüntüledi ve bu görüntüleri bir araya getirerek bir medya ürünü oluşturdu.³⁷

Açık Radyo'da 2007 yılında başlayan ve yedi yıl boyunca haftada bir yayınlanan ve yapımcıları, sunucuları ve konukları çocuklar olan **Söz Küçüğün** programının her bölümünde çocuk haklarıyla ilgili bir konu ele alındı.

Çocukların seslerini duyurmayı amaçlayan bir medya çalışması da Diyarbakır'da yapıldı. Diyarbakır Bağlar Belediyesi Çocuk Eğitim Merkezi'nin desteğiyle, çocuklar tarafından, **Çocuk Sesi - Dengê Zarokan** adlı, Türkçe ve Kürtçe, sekiz sayfalık bir gazete yayımlanıyor.

Ankara'da 22 Temmuz 2007 genel seçimleri sırasında 'Çocuklar İçin Evet Deyin' başlıklı bir kampanya yürüten Gündem Çocuk Derneği, yaşları 13 ile 17 arasında değişen çocukların seslerini siyasilere duyurmak amacıyla gazete çıkarmaları için bir çalışma başlattı.³⁸ **Eksi On Sekiz Medya Grubu**'ndan çocuklar bu çalışma sonucunda çıkardıkları 'Eksi 18' adlı gazeteyi siyasetçilere ulaştırdılar; ayrıca, nasıl bir medya istediklerini açıklayan, 'Benim Medyam' başlıklı bir bildirge oluşturup medya çalışanlarına sundular.³⁹

Türkiye'de medyada çocuk katılımının örneklerinden bir diğeri de **Agos Öğrencilerle** adlı çalışma. İstanbul Özel Karagözyan Ermeni İlköğretim Okulu öğrencilerinden bir grup çocuğun 2015 yılından itibaren iki yıl boyunca hazırladığı haberler, yazılar ve dosyalar *Agos* gazetesinde yayımlandı.

2018 yılında, çocukların seslerine yer vermeyi hedefleyen, **Radyo Şalala** adlı bir internet radyosu kuruldu. Deneme yayınları süren radyonun hedefi, programları çocukların hazırlaması.

Çocukların seslerini duyurmayı amaçlayan medya çalışmalarına başka ülkelerde de rastlanıyor. ABD'deki **Youth News Network (Y-Press)**, Almanya'daki **Radio JOJO**, Fransa'daki **Radyo Enfant**, Mozambik'teki **Voices of Youth**, çocukların, kamera, kalem, mikrofon onlara verildiğinde neler yapabildiklerine dair güçlü kanıtlar sunan örnekler.

Bunca örnek cesaretlendirici olsa bile, medya çalışanları uygulamada neler yapılabileceği konusunda yeteri kadar fikre sahip olmayabiliyor. Eksi On Sekiz Medya Grubu'nun hazırladığı öneriler, bu konuda pratik ipuçları sunuyor:

- Gazete ve dergilerde çocuklara yönelik sayfalara yer verilmesi,
- Çocuğu doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren konularda haber yapılırken onların bu konudaki görüşleri öğrenilerek, bu görüşler kamuoyuna sunmaları,
- Çocukların yaşadıkları sorunlar hakkında onlardan bilgi alarak bu konuların gündeme gelmesine yardımcı olmaları,
- Çocukların kendi medya ürünlerini ortaya çıkarmalarına destek olmaları,
- Çocuk haklarının medyada daha çok gündeme gelmesini sağlamaları,
- Çocuklara yönelik bir yayın hazırlamadan önce ve hazırlarken çocukların görüşlerini almaları,
- Çocukların kendi haklarını öğrenebilecekleri yayınların sayısının artırılması.

³⁷ Bengi Su Dönmez, "Sakin Ona Basma", 10 Mart 2007, <https://www.youtube.com/watch?v=RCRx4O6vpBo>

³⁸ Gündem Çocuk Derneği, 22 Kasım 2016 tarihli 677 sayılı KHK ile kapatıldı.

³⁹ Bianet, "Çocuklar 'Benim Medyam' Bildirgesini Eksi 18'de Yayınladı", 10 Aralık 2017, <http://bianet.org/bianet/kategori/103453-cocuklar-benim-medyam-bildirgesini-eksi-18de-yayinladi>

YAZARLAR HAKKINDA

Ezgi Koman Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü'nden lisans derecesi aldı. Engelli çocuklarla çalıştıktan sonra, kuruculuğunu yaptığı Çatı Çocuk Kütüphanesi ve Sanat Atölyesi'nde, çocuk kültürü alanında çalışmalar yaptı. 2000-2006 arasında BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yaşama geçirilmesini hedefleyen aylık 'Çoluk Çocuk' dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yürüttü. 2004-2009 arasında Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi Çocuk Hakları Koordinatörlüğü, 2006-2012 arasında İnsan Hakları Ortak Platformu'nda diyalog ve savunuculuk koordinatörlüğü görevinde bulundu. Temmuz 2012'den itibaren, kurucusu olduğu ve 22 Kasım 2016'da kapatılan Gündem Çocuk Derneği'nin Çocuk Hakları Merkezi'nin koordinatörlüğünü yürüttü. Çocuk haklarıyla ilgili güncel konularda çeşitli gazete ve internet sitelerinde yazılar yazmaya, insan hakları alanında eğitimcilik, danışmanlık ve editörlük yapmaya devam ediyor.

Şeyma Özkan 2017 yılında Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden lisans derecesi aldı. Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar bölümünde yüksek lisans eğitimine devam ediyor. Hrant Dink Vakfı'nda Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi çalışmasında araştırmacı olarak çalışıyor.